

Dienst

TOERUSTING VAN WERKERS IN DE KERK

THEMA:

Gemeenteopbouw: van consumeren naar participeren

Eigenaarschap: de kerk is van mij

Ga samen kleien

Dynamisch leren in de kerk

Ik geloof: variëren met belijdenissen

Duurzaam diaconaat

1|2019

Inhoud

INTRODUCTIE **De handen uit de mouwen** 3
Peter Sinia

ANALYSE **De kerk is van mij** 4
Moniek Mol

BEZINNING **Ga samen kleien** 9
Ingrid Plantinga

NIEUWE WEBSITE **Meebewegen met het leven** 15
Dynamisch leren in de kerk

BIJBELSTUDIE **Niets nodig?** 20
Janita Geertsema

UIT DE PRAKTIJK **Ik geloof** 21
Peter Sinia

AFSCHIEDSCOLLEGE **Diaconaat van de 'lange adem'** 28
Peter van de Kamp

DIACONAAL STEUNPUNT 33

COLUMN **Broodjes smeren en meer** 34
Almatine Leene

UITDAGING **De parels van deze tijd** 35
Moniek Mol

PRAKTIJKCENTRUM 39

VRAAG & ANTWOORD **Wat doen deputaten
Predikantszaken?** 40
Kees van Dusseldorp

KERKRECHT **Hoe wordt de stem van de gemeente
gehoord?** 44
Kornelis Harmannij

GEDICHT **Eigenheid** 48
Anne Lies Mossel

Foto voorpagina: Ga samen kerkmodellen kleien © Karen Maes

Dienst†

67e jaargang
nummer 1, 2019

Dienst biedt concrete toerusting en ondersteuning aan ambtsdragers en andere werkers in de kerk, gericht op de dagelijkse praktijk van pastoraat, diaconaat, gemeentelijk functioneren en gemeenteopbouw.

Dienst verschijnt vier keer per jaar.

Redactie

Kees van Dusseldorp,
hoofdredacteur
Anko Oussoren
Derk Jan Poel
Peter Sinia
Jacqueline van der Ziel,
eindredacteur

Redactiesecretariaat

Contact opnemen met de redactie kan via de website:
www.blad-dienst.nl

Administratie

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Postbus 22708
1100 DE Amsterdam
020-5241010
abonnement@buijten.nl

Nieuwe abonnementen en adreswijzingen *schriftelijk of per e-mail* aan de administratie doorgeven.
Abonnementsgeld te voldoen na ontvangst van factuur.
Abonnementprijs: € 12,45 per jaar.
Blokabonnement vanaf 10 ex.: € 7,80 per jaar.

IBAN NL45 INGB 0004 9210 87

© 2019 - uitgave van Buijten & Schipperheijn *Motief*

Basisontwerp: Theresia Koelewijn
Druk: Buijten & Schipperheijn

ISSN 0167-2401

De handen uit de mouwen

Eigenlijk was mijn plan bouwkunde of civiele techniek studeren om vervolgens officier bij de genietroepen van het leger te worden. God bleek andere plannen te hebben. En zo werd het een studie theologie en vervolgens een beroep als predikant. Maar binnen in die predikant zit nog steeds een bouwer. Het hart van die bouwer gaat alleen al bij de gedachte aan het bouwen van een kerkgebouw sneller kloppen. Al helemaal bij de gedachte van het opbouwen van een gemeente. Het liefst zo dat die uit de voegen van dat kerkgebouw barst. En dat bouwen dan zoals de amish hun boerschuren optrekken: de hele gemeenschap de handen uit de mouwen.

Modellen

Bouwen begint vaak met een plan, een bouwtekening en model. In de afgelopen jaren kwamen heel wat verschillende modellen voor gemeenteopbouw voorbij. Was je net met het ene model aan het bouwen geslagen, dan verdrong een nieuw model het oude in populariteit. Als je vervolgens maar vaak genoeg van model wisselt, dan stoppen op een gegeven moment de bouwers vanzelf wel. Misschien dat daarom gemeenteopbouw ook wat op zijn retour lijkt. Misschien waren we het met elkaar zo langzamerhand beu dat de opbouwmodellen haast als de Messias zelf gepresenteerd werden, als onze enige hoop op de redding van de kerk. Nu die gekte wat verdwenen lijkt, is het een mooi moment om eens in alle rust verschillende modellen of visies op de kerk naast elkaar te zetten en te evalueren wat de zwakte, maar ook de blijvende waarde van elk is. Lees het in het artikel *Ga samen kleien*.

Bouwers

Als ideaalbeeld noemde ik het soort bouwen waarbij de hele gemeenschap de handen uit de mouwen steekt, zoals de amish hun boerschuren optrekken. Maar een ideaal kan omslaan in zijn tegendeel. Bouwers bouwden soms gemeenten door heel bewust de ander te dienen. Echter, meer dan eens groeiden zo gemeenteleden op die gewend waren bediend te worden. Met die voorbeelden in gedachten kozen we als thema *Gemeenteopbouw: van consumeren naar participeren*. Het artikel *Eigenaarschap: de kerk is van mij* kan gemeenten helpen om van afnemers weer deelnemers te maken. Het laat trouwens ook zien hoe het kan gebeuren dat gemeenteleden die graag aan de slag zouden willen toch passief aan de kant komen te staan.

Dat er modellen en bouwers zijn, betekent dat in gemeenteopbouw denkers en doeners, theoretisch en praktisch opgeleiden het samen moeten doen. Mag deze *Dienst* daartoe inspireren.

Peter Sinia

De kerk is van mij

Gemeenteleden meer verantwoordelijkheid geven

Hoe kunnen we het gevoel van verantwoordelijkheid voor de kerk vergroten? Of, zoals we tegenwoordig zo mooi zeggen, hoe worden gemeenteleden eigenaar van de kerk? Die vraag houdt mij al een tijdje bezig. Waar komt deze vraag eigenlijk vandaan? En wat houdt eigenaarschap in? Welke mogelijkheden zijn er om daar in de plaatselijke gemeente mee aan het werk te gaan?

Moniek Mol

Waarnemingen uit de praktijk

Als adviseur en procesbegeleider in dienst van het Praktijkcentrum mag ik met uiteenlopende gereformeerde kerken in het land meelopen. Daarbij valt mij een aantal dingen op.

Overbelasting

Ik zie regelmatig kerkenraden en andere leiders gebukt gaan onder de hoeveelheid werk die op hun schouders ligt. De kerkenraadstafel ligt bezaaid met grote vraagstukken. Het pastorale werk komt vaak ongewild in de schaduw te staan. Om het behapbaar te maken, zijn in de afgelopen jaren heel wat veranderingen in gemeenten doorgevoerd. Daarbij wordt vaak een appel gedaan op gemeenteleden om de kerkenraad te ontlasten. De hoop is dat er zo in elk geval meer zorg en aandacht voor elkaar ontstaat. Helaas brengt verandering in structuur lang niet altijd verandering in cultuur met zich mee.

Geen ruimte

Aan de andere kant zie ik gemeenteleden met diverse ideeën en initiatieven komen. Vaak ervaren zij geen ruimte voor hun initiatief en voelen zij zich ontmoedigd door de kerkenraad. Zulke gemeen-

teleden komen vervolgens vaak op afstand van het actieve gemeentelieven te staan. Soms kiezen zij noodgedwongen voor een passieve rol aan de rand van de gemeente. Soms kiezen zij ervoor hun initiatief alsnog te ontplooien, maar dan buiten de gemeente om. Niet zelden zoeken deze mensen een andere gemeente op.

Deze waarneming heeft alles te maken met het zogenoemde presbyteriaal-synodaal stelsel in de gereformeerde kerken. Beslissingen over het beleid van een plaatselijke gemeente worden genomen door de kerkenraad. Besluiten over de koers van het kerkverband worden genomen op de synode. Gezag en verantwoordelijkheid voor zaken als tucht, pastoraat, diaconaat en onderwijs liggen bij de mensen die binnen dit stelsel hoger staan

Kerkenraden gaan gebukt onder de hoeveelheid werk

© Randy Fath

Zoals de amish hun boerenschuren optrekken: 'Ik hoor bij deze kerk' en 'Ik zet mij in voor deze kerk'

in de hiërarchie. Deze top-downorganisatiestructuur schuurt met de bottom-upwind die door de kerken waait. Die wind blaast ons langzamerhand meer richting een zogeheten congregationalistisch model. Dat is een meer horizontale organisatiestructuur waarbij het 'gewone' gemeentelid en de lokale gemeente veel meer verantwoordelijkheid, invloed en zeggenschap hebben.

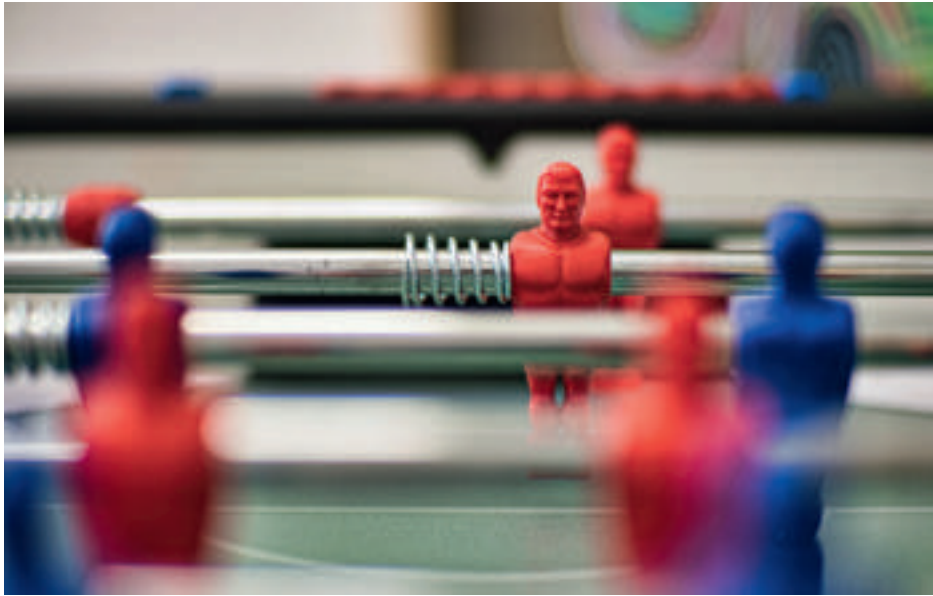
Passief

Een derde waarneming is de soms passieve houding van gemeenteleden. Er wordt best veel geklaagd over de kerk: over de kerkenraad, de organisatie, de dominee, de kerkdienst, de geloofsbeleving. Er is onvrede maar dit leidt bij slechts weinig mensen tot actie. Gemeenteleden lijden hun ongenoegen verbaal, maar lijken dit niet te kunnen omzetten in actief gedrag om iets te veranderen. Hoe komt dit? Voelen gemeenteleden zich machteloos binnen het systeem van de kerk? Hebben ze persoonlijk slechte ervaringen met het nemen van initiatief in de gemeente? Laten ze zich afschrikken door verhalen van anderen? Is de kerk tegelijk ook vertrouwd en willen ze dit bekende niet inruilen voor het onbekende? Voelen deze gemeenteleden zich geen eigenaar?

Er wordt best veel geklaagd over de kerk

Eigenaarschap

Met die laatste vraag kom ik in het hart van mijn overpeinzingen. Hoe zit het met het eigenaarschap van kerkleden binnen de gereformeerde kerken? Wat is eigenaarschap eigenlijk? En wat maakt dat een gemeentelid zich wel of niet eigenaar voelt van wat er in de kerk gebeurt?

© Stefan-Steinbauer

Als uniek mens
maak ik ook
deel uit van
een groter
geheel

Om me te verdiepen in het begrip ‘eigenaarschap’ heb ik een cursus gevolgd bij De Kring van Andragologie. Daar wordt de volgende definitie gehanteerd: *eigenaarschap is een psychische beleving waarbij je je verbindt met iets, waar je vervolgens zorg voor draagt*. Het gaat dus om een gevoel, een emotie. En dat gevoel van verbinding zorgt ervoor dat je zegt: ‘Dit is van mij’. En dat zet je vervolgens aan tot verantwoordelijkheid. Anders gezegd, de mate van eigenaarschap wordt bepaald door thuisgevoel, identiteit en zelfregie.

Thuisgevoel

Bij het thuisgevoel gaat het met een Engels woord om *belonging*; een plek waar je je thuis voelt, vertrouwd bent, waar je gevoelsmatig bij hoort. De achterliggende gedachte is dat wanneer iets als thuis voelt, je ervoor gaat zorgen. Thuisgevoel kan leiden tot de uitspraak ‘ik hoor bij deze kerk’.

Identiteit

Je identiteit bestaat uit allemaal verschillende delen die typerend zijn voor wie jij bent. Al die verschillende delen, ook wel ‘interne stemmen’ genoemd, bepalen je zelfdefinitie. Wie ben je? Waar identificeer je je mee? Je identiteit kan leiden tot de uitspraak ‘ik ben deze kerk’.

Zelfregie

Zelfregie houdt in dat je zeggenschap hebt in je eigen leven. Je beslist wat voor jou een goed leven is en op basis daarvan bepaal je bijvoorbeeld waarin je tijd wilt steken, waar je grenzen liggen, waar je je verantwoordelijk voor voelt. Het gaat niet zozeer om wat je doet maar om welke gedachten je hebt over wie jij bent en wat voor jou belangrijk is. Zelfregie kan leiden tot de uitspraak ‘ik zet mij in voor deze kerk’.

.....
Wanneer iets als thuis voelt, ga je ervoor zorgen

Kernthema voor christenen

Eigenaarschap tonen moet trouwens niet verward worden met authentiek zijn. Ik kan mezelf op een bepaald punt verloochenen, bijvoorbeeld kiezen voor iets wat haaks staat op mijn hartenwens. Daarmee ben ik niet authentiek (althans, aan een deel van mij) maar toon ik wel degelijk eigenaarschap. Dat maakt dit onderwerp mijns inziens dan ook een kernthema voor christenen. Als christenen zijn we hier vertrouwd mee: Christus vraagt ons om achter Hem aan te komen. Hiervoor moeten we echter wel onszelf verloochenen en bereid zijn om dagelijks ons kruis op ons te nemen.

Een voorbeeld: ik zat totaal niet te wachten op het behalen van een masterdiploma. Daarvoor moest ik veel dingen opgeven waar ik erg aan gehecht was. Tegelijk was het een eis om bij het Praktijkcentrum te kunnen werken en had ik sterk het idee dat God me dat graag zag doen. De keuze om toch aan een opleiding te beginnen, was niet erg authentiek, ik wilde helemaal niet! Ik begon eraan omdat ik dacht dat God me daartoe opriep. Je zou dit zingevende authenticiteit kunnen noemen: als uniek mens maak ik ook deel uit van een groter geheel. Zijn we bereid daar eigenaarschap over te nemen? In het voorbeeld van mijn opleiding heeft het me een jaar gekost om me over te geven aan dit plan waarvan ik dacht dat God het voor me had. Ik vond het ongelooflijk zwaar! Pas toen ik me volledig kon overgeven aan dit plan werd het zowaar nog leuk ook.

Eigenaarschap stimuleren

Hoe mooi zou het zijn als we ons eigenaar voelen van de kerkgemeenschap waar we bij horen. Dat we massaal kunnen zeggen: ‘Ik hoor bij deze kerk’, ‘Ik ben deze kerk’ en ‘Ik zet mij in voor deze kerk’. De vraag is: hoe kunnen we dit stimuleren? Die vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden omdat eigenaarschap stimuleren tegenstrijdig lijkt. Toch zijn er wel degelijk sturende handelingen die het eigenaarschap van de ander kunnen bevorderen. We sturen om zelfsturing op gang te brengen. Je doet dit omdat je wilt dat de ander zelf iets doet. Ik hoor gemeenteleden zeggen dat het zou helpen als de hele opgetuigde structuur in de gemeenten aan de kant geschoven zou worden. Dan gaan mensen vanzelf meer eigenaarschap tonen en gaan we vanzelf aandacht besteden aan de dingen die ertoe doen. Persoonlijk geloof ik daar niet zo in. Een minimale structuur biedt geen garanties voor het ontwikkelen van eigenaarschap. Sterker nog, er zijn mensen die juist in een omgeving waar structuur wordt aangebracht hun eigenaarschap pas goed ontwikkelen.

.....
Mag ik hier mijzelf zijn?

Vertrouwen en ruimte

Wanneer ik denk over groeien in eigenaarschap binnen de kerk dan denk ik meer in termen van vertrouwen en ruimte. Om het geven én het nemen daarvan. Met vertrouwen en ruimte doel ik op de vraag: ‘Mag ik hier mijzelf zijn?’ Is er *vertrouwen*, is het oké om deze vraag te stellen? En is er *ruimte* om deze vraag te stellen? Het is eigenlijk vragen naar ruimte voor thuisgevoel, identiteit en zelfregie.

Door persoonlijk geloof zal het verantwoordelijkheidsgevoel voor de kerk groeien

Dit is misschien wel allereerst een vraag voor ons persoonlijk: 'Durf ik mezelf te zijn?'. Het is ook iets interpersoonlijks, in het contact met de ander: 'Mag ik bij jou mijzelf zijn?'. En vervolgens is het een vraag aan de kerkgemeenschap in haar totaliteit: 'Mag ik hier mijzelf zijn?'. Bij het omgaan met diversiteit in de kerken is dit een terugkerend thema: welke mate van vertrouwen en ruimte is er? Overigens moet dit vertrouwen niet verward worden met veiligheid. Veiligheid kan een excuus buiten onszelf worden als factor om eigenaarschap te (laten) ontnemen. Vertrouwen kun je krijgen en evengoed nemen.

Persoonlijk geloof

Tegelijk gaat het ook over de relatie die je met God hebt, welke betekenis je verleent aan de kerk en welke plek je haar toekent. Welke plek heeft God in jouw identiteit? Mag Hij beïnvloeden waarop jij eigenaarschap neemt? Neem je als uniek persoon ook plaats in een groter geheel waar belangen boven jezelf uitstijgen? Ik zie juist hier kansen voor de kerk. Mijn verwachting is dat als we inzetten op persoonlijk geloof het verantwoordelijkheidsgevoel voor de kerk zal groeien. Een persoonlijk geloof gaat over een dagelijkse wandel met God, zoeken naar waar Hij mij mag vormgeven, in vertrouwen dat Hij mijn leven leidt. Ook wanneer me dat moeite kost en verloochening van delen van mezelf. De kerk is daarbij niet de voornaamste plek voor mij om te dienen, net zomin als dat de kerk er is om mij te dienen. Als ik me niet vergis willen we als christenen allereerst God dienen. Laten we daar eigenaarschap op nemen. Van daaruit vinden we de gedrevenheid om ons als groep, als Christus' lichaam, in te zetten voor het grotere geheel.

Moniek Mol is adviseur bij het Praktijkcentrum. Vanuit sociologie, psychologie en de praktijk ondersteunt en begeleidt zij gemeenten in diverse trajecten bij gemeenteopbouw.

Ga samen kleien

Wat kerken van modellen kunnen leren

De kerkenraad houdt een alternatieve bezinningsavond. Ieder krijgt een stuk klei en mag daarmee volgens eigen idee een kerk gaan maken. Na een kwartiertje kleien worden de verschillende kerken gepresenteerd en besproken. De ene kerk heeft grote openstaande deuren, bij een andere staan alle stoelen in een kring en weer een andere heeft een toren in de vorm van een vinger die omhoog wijst. Dat levert een inspirerend gesprek op.

Om na te denken over kerk-zijn kan het helpen om in je hoofd ook te gaan kleien en een model van de kerk te ontwerpen. Zo'n model klopt natuurlijk nooit precies met de realiteit en zal ook nooit werkelijkheid worden. Maar het generaliserende karakter van een model helpt je wel om inzicht te krijgen in visies en structuren en in de rol en participatie van gemeenteleden. In dit artikel bespreek ik vijf van zulke modellen: de kerk als organisatie, als gemeenschap, als school, als markt en als actiegroep.

Ingrid Plantinga

De kerk als organisatie

De gemeente is een groep mensen die gericht is op een bepaald doel door middel van gestructureerde en gecoördineerde activiteiten. Zo bekeken zou je de gemeente een organisatie kunnen noemen. Door een gestructureerde aanpak en systematische coördinatie wil men de best mogelijke kwaliteit bereiken. Om de doelstellingen te halen, is controle van bovenaf nodig. De leidinggevenden moeten dan ook vaktechnisch bekwaam zijn.

Het gemeentelid wordt gezien als rationeel wezen, dat op rationele gronden overtuigd moet worden van het belang van een bepaalde verandering. De participatie van mensen wordt als een soort piramide verdeeld: in de top is de participatie hoog, daaronder zit nog een laag van actieve commissieleden en uitvoerders en daaronder zit de laag van de deelnemers/consumenten bij wie de participatie laag is.

Toen het fenomeen gemeenteopbouw net in zwang kwam, kreeg dit model veel aandacht en de vrijgemaakte kerken zijn er vaak sterk in. Winstpunten van dit model zijn: aandacht voor de samenhang van verschillende delen, de doelgerichtheid, mogelijkheid tot diagnosticeren en analyseren van problemen en het handhaven of hervinden van de stabiliteit. Met andere woorden: het benaderen van de kerk

De vrijgemaakte kerken zijn vaak sterk in organiseren

Om na te denken over kerk-zijn kan het helpen om een model van de kerk te ontwerpen

als organisatie kan een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteitsbeheersing en -verbetering. Voor zo'n professionele aanpak is er een scala aan modellen en strategieën uit de organisatiekunde waar men gebruik van maakt.

Risico van dit kerkmodel is een verzakelijking van het gemeentezijn. Men kan gemakkelijk vergeten dat de gerichtheid op de 'zaak' geen doel op zichzelf is. Het gevaar is aanwezig dat men in een systematische benadering blijft hangen en daarmee het zicht op God of de mensen in de kerk verliest. Tegenwoordig hebben steeds meer mensen aversie tegen deze systematische benadering van de kerk. Men is op zoek naar warmte en spontaniteit, mensen vragen om meer ruimte voor de Heilige Geest.

De kerk als gemeenschap

De kerk benaderen als een gemeenschap is een bijbelse gedachte, een herberg waarin de omgang met God en elkaar gestalte krijgt. Bij gemeenschap staat het contact, de relatie centraal. Een warme sfeer en een open cultuur zijn belangrijke kenmerken van de kerk als gemeenschap. In dit model is de participatie van alle gemeentelieden groot, omdat iedereen een taak en verantwoordelijkheid heeft in het vormen van een gemeenschap.

De doelstelling is het bevorderen van een positieve sfeer waarin relaties ontplooid en onderhouden kunnen worden, een cultuur waarin men oog heeft voor elkaar. Voor een warme sfeer en goede onderlinge relaties is flexibiliteit belangrijk. Men wil gemeentelieden volledig serieus nemen. Er wordt dan ook niet volgens een van tevoren dichtgetimmerde procedure gewerkt, maar juist met een

open programmering. De leiding moet kunnen inspelen op signalen vanuit de gemeente en moet vooral sociaal bekwaam zijn.

Het model van de kerk als gemeenschap richt onze aandacht op het belang van relaties in de kerk. Deze aandacht voor de mens in zijn relaties en context is waardevol omdat zij laat zien dat het in de kerk niet alleen gaat om doelstellingen, maar om mensen. Er zijn ook risico's verbonden aan een nadruk op dit kerkmodel, namelijk dat de aandacht voor de mens de boodschap van het evangelie van Jezus naar de achtergrond drukt. Een ander risico is dat men het zo gezellig krijgt met elkaar dat de buitenwereld wordt vergeten. De roeping om te getuigen vraagt dat gelovigen hun veilige herberg verlaten en de wereld ingaan om Gods Woord te verkondigen.

De kerk als school

In de kerk ontwikkel je jezelf en groei je in geloof. Dat is de basis voor het model van de kerk als school. In de kerk ontdekken kinderen wie God is, leren ouders hoe ze hun kinderen in geloof kunnen opvoeden. In de kerk kunnen tieners hun vragen stellen en krijgt ieder toerusting om in het dagelijks leven een getuige te zijn. In dit model wordt de natuurlijke aanleg tot groei en ontplooiing van de mens gezien. Je blijft je leven lang leren en ontdekken. De kerk is een soort opleidingscentrum waarin mensen worden getraind voor het leven met God en met elkaar in deze wereld. De focus is dus zowel intern (gericht op de groei van gemeenteleden) als extern (gemeenteleden worden toegerust om in de wereld buiten de kerk tot zegen te zijn). De basis is verlangen en openheid naar wat God ons wil leren en wat we van elkaar als broeders en zusters kunnen leren.

De participatie van gemeenteleden werkt twee kanten uit: iedereen in de gemeente is een leerling en neemt deel aan het leeraanbod van de kerk. Tegelijk kunnen veel mensen fungeren als leermeester van de ander: tieners leren van hun leiding, volwassenen leren van kinderen, ouders leren van senioren. Zo kan de participatie groot zijn als er op de juiste manier in geïnvesteerd wordt.

Het risico van dit model is dat je zo gefocust bent op het leren dat je vergeet te genieten van het leven met God. De kerk is ook een plek om te zijn, niks te hoeven. Een plek om Gods genade te vieren en de liefde van medechristenen te ontvangen.

De kerk als markt

Het veelzijdige aanbod staat centraal in het model van de kerk als markt. De kerk is als een plein vol marktkraampjes, die zo zijn ingericht dat eenieder er wel iets van zijn gading kan vinden. De behoeftige mens en het beleid van de kerk ontmoeten elkaar in een onderhandelings situatie, waarbij van tevoren nog niets vaststaat.

.....

Een risico is dat het zo gezellig is met elkaar dat de buitenwereld wordt vergeten

.....

De kerk is ook een plek om te zijn, niks te hoeven

De kerk is ook een plek om Gods genade te vieren en liefde van medechristenen te ontvangen

Enieder moet zich thuis kunnen voelen in de kerk. Daarom moet het aanbod van activiteiten veelzijdig zijn. Dit model heeft als doel om de moderne mens te bereiken met het evangelie van Christus. Men moet kunnen inspelen op de behoeften van mensen, zonder daarbij gehinderd te worden door regels en procedures. De behoeften van mensen zijn bepalend voor het beleid van de gemeente. Van de leidinggevenden wordt dan ook inzicht verwacht in de heersende cultuur, sociologie en psychologie. Of gemeenteleden actief participeren in dit kerkmodel hangt af van hun lef en bekwaamheid om 'de boodschap te verkopen'. Er zullen mensen zijn die zich met passie inzetten voor de mensen buiten de kerk, maar er zijn ook gemeenteleden die op dit vlak liever op de achtergrond blijven.

Op de markt geldt 'de klant is koning', maar in de kerk hebben we maar één Koning

Het leerpunt van dit model is, net als bij het model van de kerk als gemeenschap, de aandacht voor de mens. Alleen richt dit model zich niet op de mens in zijn relaties, maar op de mens in zijn individuele behoeften. Het is goed om aandacht te hebben voor dit aspect. Te vaak wordt vergeten wie de individuele mens is, of wie de mens is die we willen bereiken met het evangelie. Aanknopen bij de aard van de mens en zijn behoeften is een realistische en een begaanbare weg. Tot op bepaalde hoogte. Want op de markt geldt 'de klant is koning'. Maar in de kerk hebben we maar één Koning en dat is Christus. Hoe effectief of realistisch dit kerkmodel ook is, de kerk heeft een hogere roeping dan effectiviteit en succes, namelijk het navolgen van Christus. Die navolging gaat zonder twijfel weleens in tegen de behoeften van mensen.

De kerk als actiegroep

De kerk als actiegroep is vooral een kritische instantie. Dit kerkmodel wil stimuleren tot zelfstandig, kritisch denken. De aanwezige

structuren en tradities worden niet zomaar geaccepteerd, maar geanalyseerd en beoordeeld op hun waarde. Dit geldt ook voor gebruiken en normen van de samenleving. De kerk als actiegroep durft in te gaan tegen de heersende cultuur en een vuist te maken, bijvoorbeeld tegen het vluchtelingenbeleid of voor duurzaamheid.

De leiding heeft als taak om gemeenteleden en groepen in de gemeente te helpen om zich bewust te worden van hun positie. De leidinggevenden of individuele leden hebben een profetische visie op de kerk, de samenleving en de tijdgeest. Met die visie willen ze anderen inspireren en aanmoedigen tot actie. De participatie van gemeenteleden hangt in dit model sterk af van hun overtuiging. Zijn ze enthousiast en bewogen, dan zullen ze zich actief opstellen. Maar als ze de visie niet delen of als die niet hun hart bereikt, is er geen sprake van participatie.

Durft de kerk in te gaan tegen de heersende cultuur en een vuist te maken?

Het model van de kerk als actiegroep biedt ruimte voor het profetische perspectief. Zoals de profeten in de Bijbel vaak namens God een kritische analyse gaven van structuren en gebruiken, zo biedt ook dit model ruimte voor een kritische kijk op huidige structuren en gebruiken vanuit een bijbelse visie. Het bewaart je voor een klakkeloze aanvaarding van al het menselijke in de kerk. De tegencultuur van de kerk wordt in dit model benadrukt. De kritische functie van het Woord komt zo tot haar recht.

Tegelijk moet je in zo'n model oppassen niet alleen maar een tegencultuur te zijn, maar ook handreikingen te geven hoe het wél kan. Een ander risico is dat mensen hun geduld verliezen met een kerk die niet in hetzelfde tempo met hen mee verandert. Ze kunnen de neiging hebben om over mensen heen te walsen met hun visie en ideeën.

Checklist en geweten

Wanneer we de verschillende karakteristieken van de kerkmodellen in een schema zetten, ziet dit er als volgt uit.

	Kerk als organisatie	Kerk als gemeenschap	Kerk als school	Kerk als markt	Kerk als actiegroep
Doel	Kwaliteit	Relatie	Groei	Bekering	Verandering
Werkwijze	Professioneel	Intuitief	Educatief	Calculerend	Stimulerend
Focus	Intern	Intern	Intern en extern	Extern	Extern
Structuur	Stabiel	Flexibel	Stabiel	Flexibel	Flexibel
Leiding	Organisatie-talent	Toegankelijk, verbindend	Leraar met kennis	Inzicht in mens/cultuur	Visionair en enthousiast
Gemeentelid	Rationeel	Sociaal	In ontwikkeling	Behoeftig	Verantwoordelijk

© Karen Maes

Ga samen kleien, in je hoofd of letterlijk, zet je modellen naast elkaar en bespreek wat je er samen van kunt leren

Ik denk dat het voor kerken verrijkend is om verschillende kerkmodellen in het oog te houden. Elk model heeft op een bepaald punt gelijk en levert zo een waardevolle bijdrage aan het gemeente-zijn. Je zou dit als een checklist kunnen gebruiken. Hoe doen wij het als organisatie? Durven wij ook een actiegroep te zijn? Is er aandacht voor groei en ontwikkeling van gemeenteleden? Enzovoort. Alle modellen kennen ook hun eenzijdigheden. Zo kan elk van de modellen fungeren als het geweten van de andere. Ze kunnen inspireren maar ook een bijdrage leveren aan het relativeren van de eigen manier van werken. Dus ga samen kleien, in je hoofd of letterlijk, zet je modellen naast elkaar en bespreek wat je er samen van kunt leren.

Ingrid Plantinga werkt bij het Praktijkcentrum en bewerkte voor dit artikel een hoofdstuk uit haar boek 'De gereedschapskist van de gemeenteopbouwer'.

Meebewegen met het leven

Dynamisch leren in de kerk

Weleens geprobeerd een tiener bij te brengen wat Paulus schrijft over het avondmaal? Dat valt niet mee, hè? Ik vraag me soms vertwijfeld af of leren wel zin heeft. Wat heb ik zelf eigenlijk opgestoken van twintig jaar school en niet te vergeten jaren catechisatie? Wat weet ik nog van al die lessen, toetsen, opdrachten en gesprekken? Voornamelijk die kennis die ik kon toepassen of interessant vond; de informatie die paste bij de vragen die ik had of bij de situatie waarin ik zat. Dat is nou dynamisch leren.

In de kerk hanteren we vaak een statische vorm van leren: de leerstof staat vast en staat los van je leven en persoon. Er zit geen beweging in. Het is als een diepvriesmaaltijd die ergens in een fabriek is klaargemaakt en wordt opgewarmd zonder dat de eter invloed heeft op de smaak of bereiding. De dogma's staan vast en die moet je leren voordat je als gelovige serieus wordt genomen.

Ervaring met catechese

Vanouds ligt de focus van leren in de kerk op de tienerleeftijd. Maar tieners zijn moeilijk te motiveren en zelfs als ze wel gemotiveerd zijn, blijken ze er nog weinig van te leren. De puberteit is misschien wel de minst geschikte levensfase om te leren. De focus van tieners ligt op het ontdekken van hun eigen identiteit en dat is een intensief proces. Door die zoektocht hebben ze weinig energie om over de grenzen van hun eigen wereldje te kijken en kennis op te doen van zaken die buiten hun blikveld liggen.

Elk jaar dat ik catechisatie gaf, liep ik hier tegenaan. Ik had een goede band met de tieners. We hadden mooie gesprekken, konden samen lachen en bidden. Maar de kennis die ik geacht werd hun bij te brengen, kreeg ik er niet in. Toch vind ik leren prachtig. Wat een zegen dat je als mens en als gelovige kunt groeien in kennis, inzicht en vaardigheden! Het is mijn verlangen dat kinderen en jongeren weten wat er in de Bijbel staat en begrijpen wie God is. Hoe weerbarstig de realiteit ook is, dat verlangen wil ik niet overboord gooien.

Blijven groeien

De focus op geloofsleren in de tienerleeftijd wekt de suggestie dat je als tiener alles kunt en moet leren wat je voor de rest van het leven

Ingrid Plantinga

.....

De puberteit is misschien wel de minst geschikte levensfase om te leren

Een fragment van een grote tijdlijn van de Bijbel voor kinderen van acht tot twaalf jaar

als christen nodig hebt. De openbare geloofsbelijdenis fungeert dan als een soort examen. Daarna ben je er klaar voor en hoef je niet veel meer te leren. Maar zo is het niet! Als gelovige ben je nooit uitgeleerd. Je leven verandert en jij verandert mee. En met die veranderingen komen steeds weer nieuwe uitdagingen en levenslessen. Je ontdekt nieuwe kanten van God. Elk nieuw inzicht roept nieuwe vragen op en zo blijf je groeien.

Als je alle geloofskennis in de tienerleeftijd erin wilt stampen, komt die kennis los van het leven te staan. Je moet als tiener dingen leren die pas jaren later relevant voor je worden. Je mag misschien nog niet deelnemen aan het avondmaal maar moet wel weten wat dit ritueel betekent. Het leven na de dood staat misschien nog ver van je af, maar je krijgt wel kennis aangeboden over de nieuwe hemel en aarde. Het effect hiervan is hetzelfde als dat ik van de stelling van Pythagoras alleen de naam nog ken omdat wiskunde mij niks zei. Je leert het voor even, maar het krijgt geen vaste plek onder je hersenpan. Wanneer ben je op zoek naar kennis over de betekenis van de kinderdoop? Vaak pas als je in verwachting bent van je eerste kindje. Misschien heb je het ooit geleerd, maar de kans is groot dat het niet is blijven hangen. Als je bij de crematie van je ongelovige buurvrouw bent, branden vragen over hemel en hel in je hart. Dat is het moment om te leren wat de Bijbel daarover zegt.

Als gelovige ben je nooit uitgeleerd

Het is niet zo dat alles wat je als tiener hebt geleerd vanzelf boven komt drijven als het relevant voor je wordt. Het is andersom: alles wat je geleerd hebt toen het relevant was beklijft.

Eigen weg

God gaat een weg met elke gelovige, een weg van groeien, vallen, opstaan en verder groeien. Dat is geloofsleren. Dat is dynamisch leren. Je kunt het niet vastpinnen op een bepaalde leeftijd. Je kunt

het niet afsluiten met een belijdenis. Je kunt het niet bevriezen als een kant-en-klare maaltijd. Je mag als mens groeien in kennis, altijd blijven leren.

Als je twee jaar bent, kun je God leren associëren met liefde en veiligheid doordat je ouders met warmte over en met God praten en je in de kerk merkt dat je gezien en geliefd wordt.

Ook al begrijp je nog weinig van het geloof, de liefde voel je en die zal deel gaan uitmaken van je Godsbeeld. Een kind van tien kan allerlei weetjes over de Bijbel leren. Een quiz, spel of doeboek daagt hem uit om kennis tot zich te nemen. Ook al zijn abstracte begrippen nog moeilijk te vatten, de nieuwsgierigheid die past bij deze leeftijd zorgt ervoor dat hij geïnteresseerd is in de historie van de Bijbel.

Als je geloofsleren nadrukkelijk een plek geeft in elke levensfase kan de druk van de ketel voor de catechese. Dan hoeven tieners niet meer alles te leren wat er te leren valt over de Bijbel, God en geloof. Met mijn collega's van het Praktijkcentrum heb ik nagedacht over wat tieners wel kunnen en willen leren. Wat sluit aan bij hun levensfase en bij de vragen waarmee zij zitten? We hebben de kernvragen van jongeren in kaart gebracht samen met de antwoorden die ze krijgen uit de samenleving, de realiteit waar ze tegenaan lopen en Gods kijk op hun vragen.

De kernvragen van tieners in kaart gebracht

Een weg van groeien, vallen, opstaan en verder groeien

Kernvragen van tieners	Wie ben ik?	Waar hoor ik bij?	Hoe doe ik ertoe?	Wat geloof ik zelf?
Het antwoord volgens onze cultuur	Ik moet mezelf op de kaart zetten als een gelukkig mens.	Ik moet vrij en autonoom zijn.	Ik moet succesvol en krachtig zijn.	Ik moet in mijzelf geloven.
De gebrokenheid van de realiteit	Ik ben niet perfect en mijn leven ook niet...	Ik kan het niet alleen en ik voel mij eenzaam...	Ik schiet tekort en ik faal...	Ik kan de waarheid niet vinden in mezelf...
Gods antwoord	IK ken jou echt en je bent mijn geliefde kind, met al je gebreken en problemen.	IK neem jou op in mijn familie. Je hoeft het niet alleen te doen.	IK geef jou gaven en liefde om uit te delen. IK gebruik jou, met je zwakheden.	IK inspireer jou met mijn heilige Geest. Want er is een waarheid die boven jou uitgaat.

Als het gaat om geloofsleren bij tieners dan ligt de focus op wat hier staat als Gods antwoord. Dat is wat de kerk hun, op deze leeftijd vol vragen en onzekerheden, mag leren! Deze boodschap van onvoorwaardelijke liefde kun je laten doorklinken in allerlei thema's zoals pesten, schuld, schaamte, erbij horen, vergeven, dienen.

Elke levensfase en situatie

En zo kun je voor elke levensfase beschrijven welke kansen er liggen voor geloofsleren. Maar ook voor elke situatie. Als je te maken

Leren waar het leven je in uitdaagt

hebt met verlies kun je opgebouwd worden door wat de Bijbel zegt over sterven en hoop. Samen met andere gelovigen in rouw kun je zoeken naar houvast en een weg om met je verdriet om te gaan. Een kringleider in spe kan wel wat toerusting gebruiken voor zijn nieuwe taak. Een gesprek met diepgang ontstaat niet altijd vanzelf. Je wordt soms geconfronteerd met conflicten of zorgen van kringgenoten. Dan is het waardevol om te ontdekken wat de Bijbel zegt over leidinggeven en een herder zijn voor je medechristenen.

In tijden waarin je agenda je in de greep houdt, is het waardevol om te leren stil te worden en te luisteren naar God. Meditatie en bezinning kunnen je in zo'n fase helpen om Gods rust en vrede te ervaren ondanks de drukte. Ik zou nog wel even kunnen doorgaan. Als je kijkt naar alle uitdagingen en situaties van het leven dan valt er heel veel te leren. Niet allemaal in één keer, maar aansluitend op wat er speelt. Dat is dynamisch leren: leren waar het leven je in uitdaagt, meebewegen met de realiteit.

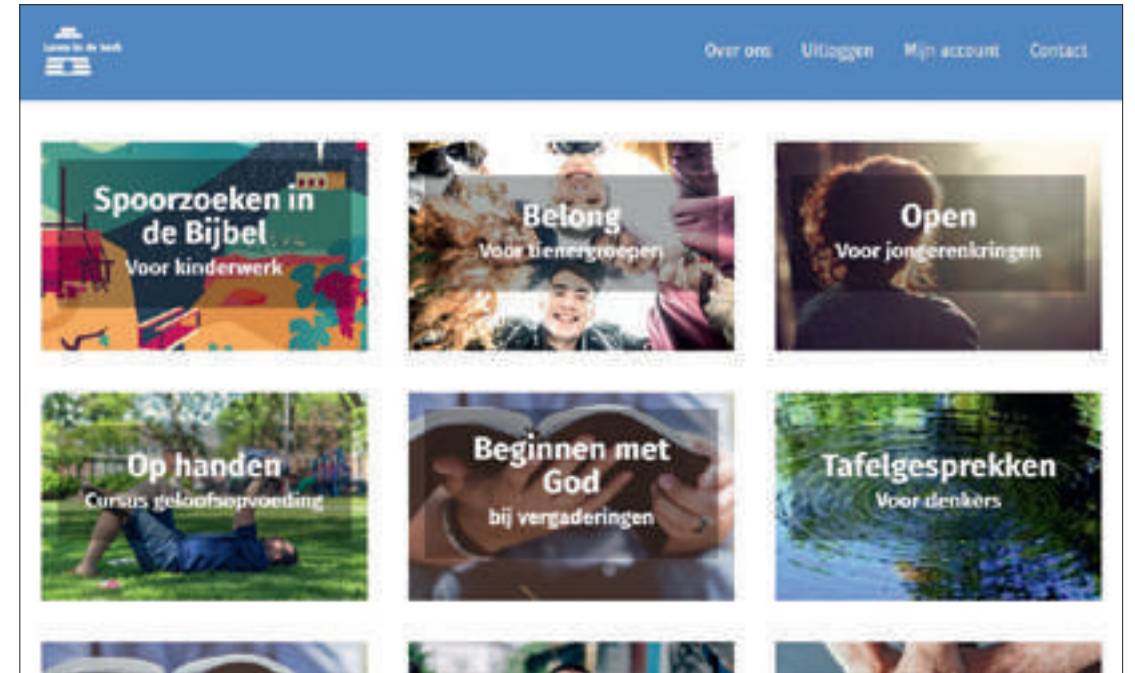
De methode 'Spoorzoeken in de Bijbel' gebruikt kaartjes met Bijbelse personen die je op een tijdlijn kunt plaatsen

Tafelgesprekken voor denkers

Gert-Jan Roest heeft 'Tafelgesprekken voor denkers' geschreven voor mensen buiten en binnen de kerk. Voor mensen die graag dieper nadenken over leven en geloven. Deze cursus is een mooi voorbeeld van dynamisch leren: meebewegen met de tijd, ruimte geven aan de vragen van mensen, aansluiten bij de aard van denkers. De leesboeken en cursus zullen dit voorjaar beschikbaar zijn.

Geloofsleren

Geloofsleren

Het online aanbod kan steeds geüpdatet worden

Lerenindekerk.nl

Om kerken en gelovigen te helpen in dynamisch leren hebben we als Praktijkcentrum een website ontwikkeld met een leeraanbod voor verschillende doelgroepen en diverse situaties. Er is een cursus geloofsoepvoeding voor jonge ouders, programma's die kinderen uitdagen om inzicht in de Bijbel te krijgen, bijbelstudies voor jongeren met ruimte voor stilte en meditatie, een methode voor relatiegericht tienerwerk, openingen voor (kerkenraads)vergaderingen en binnenkort de cursus 'Tafelgesprekken voor denkers'. Dit gaan we nog verder uitbouwen voor andere leeftijden en doelgroepen.

Het online aanbod kunnen we steeds updaten en aanvullen zodat het actueel blijft. De inhoud stolt niet. Als in Nederland een aanslag wordt gepleegd, kunnen we daarover een programma aanbieden voor tienergroepen. Als de verzoeningsleer een hot item in kerken is, kunnen we een gemeenteproject over dit thema ontwikkelen. Als blijkt dat niemand zich nog bezighoudt met een bepaald onderwerp halen we dat eenvoudig van de site af.

Met een abonnement kunnen de online programma's op maat gemaakt worden voor de eigen groep. Je kiest vragen, werkvormen en opdrachten die passen bij de deelnemers, bij de tijd die je hebt of bij je doelstellingen. Dat zorgt ervoor dat de inhoud beter kan aansluiten op de situatie en maakt het leren tot een dynamische activiteit.

Ingrid Plantinga is theologe en projectleider van Lerenindekerk.nl, een initiatief van het Praktijkcentrum en Buiten & Schipperheijn.

Niets nodig?

“U beseft niet hoe ongelukkig u bent” (Op. 3:17)

De stad Laodicea was bekend – of beter gezegd berucht – om haar rijkdom en arrogantie. Toen een aardbeving in het jaar 61 na Christus flinke verwoestingen veroorzaakte, wilden de inwoners geen hulp van buiten accepteren. Ze konden het zelf wel redden, ze hadden niemands hulp nodig.

Die rijkdom hadden ze gekregen door de strategische positie van de stad: op een kruispunt van belangrijke handelsroutes en het financiële centrum van de regio. Ze hielden ook schapen met exclusieve zwarte wol. Daarnaast hadden ze een bekende medische school met een beroemde oogzalf. De stad was trots op haar rijkdom en succes. De christenen in Laodicea hadden beslist een tik meegekregen van deze houding. Ze dachten dat ze rijk waren en niets nodig hadden (3:17). Maar in de brief aan de gemeente in Laodicea staat een heel andere diagnose. Ze zijn arm, berooid, blind en naakt (3:18). Vanuit materieel oogpunt gaat het goed, maar vanuit geestelijk oogpunt hebben ze dringend een dokter nodig.

Het medicijn

Deze diagnose is niet mals. Hier staan niet eerst mooie opbouwende woorden, zoals in andere brieven. Maar Jezus geeft nooit kritiek zonder ook de oplossing aan te dragen. Hij stelt nooit een diagnose zonder met het medicijn te komen. Sterker nog, Hij is het medicijn. Jezus spoort de gemeente aan van Hem gelouterd goud te kopen. In plaats van de exclusieve zwarte wol die hun kledingindustrie zo welvarend maakt, moeten ze witte kleren krijgen om hun naaktheid te bedekken. In plaats van hun eigen oogzalf zal Jezus hun zalf geven om hun ogen te openen (3:18).

Onderliggende oorzaak

De achtergrond van de brief geeft diepgang aan de diagnose. Want Jezus komt in Openbaring niet aan met een one-size-fits-allopposing voor de zeven gemeenten. Jezus geeft misschien wel vlijmscherpe kritiek maar dat doet Hij omdat Hij de desbetreffende gemeente door en door kent. Want zonder die persoonlijke kennis is het makkelijk om aan symptoombestrijding te doen zonder de onderliggende oorzaak aan te pakken. De gemeenteleden in Laodicea waren blind voor hun geestelijke armoede door hun materiële welvaart. Laten succesverhalen en positieve statistieken ons niet verblinden. Want dan begaan ook wij de fout op uiterlijkheden af te gaan. Zonder te beseffen hoe ongelukkig we zijn.

Janita Geertsema werkt sinds 2009 als zendeling in Cochabamba (Bolivia) en geeft les aan het Theologisch Seminar.

Janita Geertsema

Ik geloof

Variëren met belijdenissen

In de afgelopen jaren beleefden onze belijdenissen uit Heidelberg en Dordt met 450 en 400 jaar bijzondere jubilea. Een mooi moment om na te denken over de verschillende manieren waarop wij deze en andere belijdenissen een plek in de zondagse eredienst kunnen geven. Hoe maak je de belijdenis onderdeel van de ochtenddienst als er geen andere dienst is waarin de hele gemeente samenkomt? Hoe kan het belijden van de kerk tot leven komen wanneer je gebruikmaakt van deze oude teksten? Kan de liturgie gelovigen helpen om zich de taal en inhoud van de belijdenis eigen te maken?

Hieronder zet ik graag een aantal mogelijke manieren op een rij. Niet omdat het een zaak van heilig moeten is. Wat mij betreft gewoon omdat ik persoonlijk heb ervaren hoe mooi, betekenisvol en verfrissend het kan zijn. Meestal na het overwinnen van de eerste schroom.

Eén God en Heer belijden

Hoor, Israël! of Sjema Jisrael in het Hebreeuws. De Here is onze God; de Here is één! Je zou deze woorden uit Deuteronomium 6:4 de belijdenis van de Joden kunnen noemen en daarmee onze oudste belijdenis. Een mooie keus daarom van het Gereformeerd Kerkboek om met lied 173 deze belijdenis een plek voorafgaand aan de berijmde belijdenissen van de kerk te geven. In deze versie is het lied misschien nog wel het makkelijkst te zingen op de wijs van Psalm 130. Ook in Opwekking 368 is het Hoor, o Israël op muziek gezet. Maar de melodie daarvan doet inmiddels erg folkloristisch aan. In onze traditie gebruiken we bij voorkeur de taal van de aanwezigen. Maar het kan mooi zijn om in verbondenheid met het Joodse volk deze belijdenis in het Hebreeuws uit te spreken en haar vervolgens in het Nederlands te zingen. Andersom kan trouwens ook, het is goed in het Hebreeuws te zingen aan de hand van Evangelische Liedbundel 45.

De drie-enige God belijden

Dat wij die éne Heer van Deuteronomium 6 kennen als drie-enige God, kunnen we onder andere belijden met de geloofsblijdenis van Nicea. Op muziek is deze geloofsblijdenis te vinden in Gereformeerd Kerkboek 174 en in Liedboek (2013) 340a. De gebruikte

Peter Sinia

.....
In verbondenheid met het Joodse volk deze belijdenis in het Hebreeuws uitspreken

Liturgie

melodieën van Ignace de Sutter en Guido Philippeth lenen zich maar matig voor gemeentezang. Op de bekende en goed zingbare melodie van gezang 392, Blijf mij nabij, is Kees Kuijpers nieuwe berijming van Nicea te zingen (www.nieuwoudlied.nl). Maar je kunt je afvragen of de melodie van dit stervenslied van een doodziek mens de juiste toon zet voor een kerk die haar geloof belijdt. Het is geen straf om de haast dichtertelijke taal van deze belijdenis dan maar als predikant of gehele gemeente uit te spreken. Mooi is het om deze belijdenis van de drie-enige God in drieën te knippen en af te wisselen met het zingen van een trinitarisch loflied zoals *Heilig, heilig, heilig!*. Niet voor niets heet de melodie van dat gezang *Nicea*. Zowel mooi met begeleiding van orgel of band, als (meerstemmig) a capella.

Geroepen tot zingen

Het is passend om aan het begin van de dienst uitgenodigd te worden om God te aanbidden. In het Engels wordt die uitnodiging wel een *call to worship* genoemd. Er zijn natuurlijk allerlei bijbelteksten te citeren die ons oproepen God de Heer te loven of te aanbidden, maar dat kan ook met een belijdenis. De eerste vraag en het eerste antwoord van de Westminster Larger Catechism zijn haast een *call to worship* op zichzelf. Alle lofliederen lenen zich ervoor om vervolgens die lof en aanbedding in te zetten. Maar Psalm 146:1 in de berijming van het Liedboek (1973) sluit wel heel mooi aan: *Ziel, gij zijt geboren tot zingen voor den Heer uw God*.

Voorganger: De Westminster Larger Catechism (1648) opent met de vraag:

Wat is het voornaamste en hoogste doel van het leven van de mens?

En antwoordt:

Het voornaamste en hoogste doel van het leven van de mens is de verheerlijking van God en het zich in Hem ten volle en eeuwig verheugen.

Gemeente zingt Psalm 146:1

Zing, mijn ziel, voor God uw Here,
zing die u het leven geeft.
Zing, mijn ziel, uw God ter ere,
zing voor Hem zo lang gij leeft.
Ziel, gij zijt geboren tot
zingen voor den Heer uw God.

Instemmen en uitspreken

Er zijn meer mooie manieren om de belijdenis een plek te geven in de eredienst dan alleen die belijdenis te zingen of af te wisselen met zang. Ook in gesproken vorm zijn er haast onbeperkte creatieve mogelijkheden. Drie voorbeelden aan de hand van de Heidelbergse Catechismus.

Liturgie

Het uitspreken van een voorgeschreven tekst mist iets van authentieke eigenheid. Maar als het gaat om het belijden in samen- of beurtspraak, dan is het een manier om eendrachtig samen te belijden, in te stemmen met het geloof van de kerk. Met het actief uitspreken van het geloof wordt datzelfde geloof ondertussen meer en meer eigen gemaakt. Het Engelstalige Worship Sourcebook geeft voorbeelden hoe het lezen van elk van de tien geboden gebaseerd op de Heidelbergse Catechismus (vraag en antwoord 92, 94, 96, 99, 103-105, 107-110, 112-113). Tijdens een kerstdienst in mijn eigen gemeente onderbraken we het lezen van het kerstevangelie zowel met kerstliederen als met vragen en antwoorden uit de catechismus die aansloten bij wat gelezen was. Eén persoon las het evangelie, één stelde de vragen en één gaf de antwoorden. Zo klonken in reactie op de boodschap van de engel de vragen: *waarom wordt Hij Messias en Christus genoemd? Waarom noemt u Hem onze Heer?* En op het moment dat Jezus zijn naam ontvangt de vraag: *waarom wordt de Zoon van God Jezus genoemd?* Je zou haast vergeten dat de catechismus ook gewoon bedoeld was om te onderwijzen. In een kindermoment in de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt van Oegstgeest legde dominee Robert Roth onlangs het avondmaal uit met een beeld dat ontleend was aan de Heidelbergse Catechismus. Zomaar een recent voorbeeld van hoe de belijdenis op heel natuurlijke en eenvoudige wijze deel kan worden van de eredienst op momenten die we daarvoor niet altijd zouden bedenken.

I am not my own

Dezelfde dominee Roth publiceert op zijn blog (www.robertroth-blog.wordpress.com) ook liederen die hij bij de Heidelbergse Catechismus dicht. Voorlopig zijn ze nog niet van muziek voorzien. Een bron waar ik persoonlijk graag uit put voor catechismusteksten die al wel op muziek gezet zijn, zijn de liederen van neerlandicus H. van 't Veld. Zijn liederen zijn gepubliceerd in de bundel *Ik wil zingen van mijn Heiland: De Heidelbergse Catechismus in 52 liederen*. Inmiddels zijn ze ook allemaal opgenomen in de bundel *Weerklank* van nummer 366 tot en met 417. Van 't Velds streven was om dicht bij de tekst te blijven en bij elk lied een goed zingbare, bekende melodie te kiezen die ook past bij de inhoud. Daar lijkt hij in geslaagd, maar het betekende ook een keus voor klassieke melodieën.

Meer eigentijds zijn de nummers van de Canadese singer-songwriter Jeremy Benjamin Zeyl. Een paar jaar geleden was hij in Nederland te horen bij concerten van het Psalm Project. Daar speelde hij nummers van zijn cd's *Heidelberg: Songs from the Catechism* en *Body and Soul: A Worship Collective*. Kerken die niet terugschrikken voor Engelstalige liederen in de dienst kunnen er een paar goed zingbare nummers

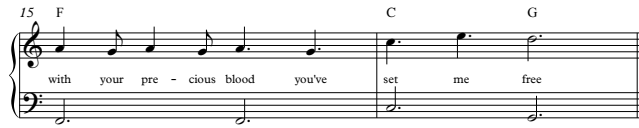
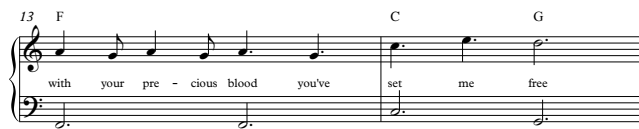
.....
**Met het actief
 uitspreken van
 het geloof wordt
 datzelfde geloof
 eigen gemaakt**

.....
**Nummers die een
 nieuwe generatie
 met plezier de
 Heidelberger laat
 zingen**

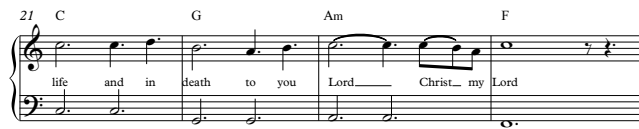
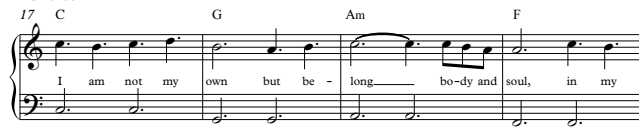
I am not my own

prelude

Jeremy Zeyl, arr AJ Smilde

2 Chorus

Arrange-
ment van
het nummer
i am not my
own, volledig
te vinden op
[www.blad-
dienst.nl](http://www.blad-
dienst.nl)

vinden die een nieuwe generatie met plezier de Heidelberger laten zingen. In mijn eigen gemeente zingen we met enige regelmaat het lied *I am not my own*, naar Zondag 1 van de catechismus.

Onze wereld is van God

Wanneer het belijden van de kerk op nieuwe momenten en nieuwe manieren een plaats krijgt in de eredienst, dan biedt dat ook ruimte voor het gebruik van eigentijdse geloofsgetuigenissen. Zonder de officiële belijdenissen van de kerk te verdringen. Enkele jaren terug werd in de Nederlands Gereformeerde Kerk van Ede

De Canadese
singer-
songwriter
Jeremy
Benjamin
Zeyl maakte
songs van de
catechismus

zo'n eigentijds geloofsgetuigenis van de Christian Reformed Churches uit Noord-Amerika vertaald: *Our World Belongs to God*, onze wereld is van God. Na mijn eigen aanvankelijke aarzeling ben ik samen met veel anderen gaan houden van dit eigentijdse, zorgvuldig geformuleerde, meer liturgische dan leerstellige geloofsgetuigenis. En verschillende van de 58 afzonderlijke verzen lenen zich goed voor uitspreken in beurtspraak. Eventueel afgewisseld met het zingen van een lied.

- Voorganger: Als volgelingen van Jezus Christus,
levend in deze wereld –
die sommigen trachten te beheersen,
en die anderen met wanhoop aanschouwen –
verklaren wij met vreugde en vertrouwen:
- Gemeente: Onze wereld is van God!
- Voorganger: Vanaf het begin
door alle crises van onze tijden,
totdat Zijn koninkrijk volledig komt,
houdt God Zijn verbond:
- Gemeente: Onze wereld is van Hem!
- Voorganger: God is Koning!
- Gemeente: Laat de aarde juichen!
- Voorganger: Christus is Overwinnaar;
Zijn heerschappij is werkelijkheid geworden.
- Gemeente: Halleluja!
- Voorganger: De Geest werkt; vernieuwt de schepping.
- Gemeente: Prijs de Heer!

(Onze wereld is van God, vers 1 & 2).

Het geloof van de apostelen

De Apostolische Geloofsbelijdenis is in onze traditie het meest gebruikt om in de eredienst ons geloof mee te belijden. Het verbaast

Liturgie

dan ook niet dat dit credo als inspiratie diende voor heel wat gezongen varianten. Vrijwel woordelijk is het te zingen op de bekende wijs van Paul Christiaan van Westering, die in allerlei bundels te vinden is.

Zingbare varianten bieden vrijwel zonder uitzondering vrijere bewerkingen van de tekst. De gedragen melodie van Gereformeerd Kerkboek 176 spreekt mij persoonlijk erg aan. Maar in het lied verandert de korte en krachtige belijdenis zomaar in een langdradig

De melodie van *Wat de toekomst brengen moge lijkt populair voor het belijden van het geloof*

en soms wat gekunsteld lied. Collega Casper Koolbergen maakte twee berijmingen van het credo die op bekende melodieën te zingen zijn. Zijn lied 'k *Geloof in God de Vader, die almachtig hemel en aarde schiep* is te zingen op de wijs van Gezang 114: *Ik zag een nieuwe hemel zich verheffen*. Zijn lied 'k *Geloof in God – Hij is de Vader* staat in de bundel Weerklank (306) op de wijs van *Toch overwint eens de genade*. Het lied is ook te zingen op de wijs van Gezang 429: *Wie maar de goede God laat zorgen*.

'Hij die komt' is een van de schilderijen die Henk Pietersma maakte bij het credo (uit: *Credo: Geloven op scherp*, Royal Jongbloed Heerenveen 2018)

Liturgie

De Dordtse Leerregels zijn in 1618/1619 opgesteld

De melodie van *Wat de toekomst brengen moge* lijkt populair voor het belijden van het geloof. In Weerklank vinden we op die wijs zelfs twee liederen die geïnspireerd zijn op het credo; nummers 302 en 304. Ook Kees Kuijper koos diezelfde klanken bij zijn berijming van het credo, die te vinden is op nieuwoudlied.nl. En in de Evangelische Liedbundel 289 en Hemelhoog 523 vinden we op diezelfde melodie Jaap Zijlstra's *Ik geloof in God de Vader die een bron van ureugde is*. Al deze liederen zijn ook op de wijs van bijvoorbeeld *Samen in de naam van Jezus* te zingen. En tijdens advent of met kerst ook op de wijs van *Hoor de eng'len zingen d'eer*.

Het credo is tot nu toe de enige belijdenis waarbij ik schilderijen vond die mogelijk gebruikt zouden kunnen worden om ook op visuele, artistieke wijze uitdrukking te geven aan de belijdenis. Ik doel op de schilderijen van Henk Pietersma die verzameld zijn in het boek *Credo: Geloven op scherp*. De schilderijen zijn niet zo toegankelijk dat ze door iedereen meteen als visuele belijdenis herkend zullen worden. Ze inspireren op z'n minst om na te denken hoe dat wel zou kunnen.

En verder...

Meer ideeën om de belijdenis een mooie en betekenisvolle plaats in de eredienst te geven, zijn bijvoorbeeld te vinden in het genoemde Worship Sourcebook. De lijst van liederen met een meer algemeen belijdend karakter kan ieder makkelijk zelf aanvullen. Na de openingszin heb ik over Dordt verder gezwogen. Zwijgen past soms het beste bij mysteries die daar beleden werden. Hoewel, in Romeinen 11 lopen Paulus' woorden over nog zo'n mysterie uit op een loflied. Misschien tot slot dan ook bij Dordt nog een suggestie voor zo'n lied: *God gaat zijn ongekende gang* (Liedboek (2013) 943).

Peter Sinia is predikant van de Proosdijkerk (NGK) in Ede. Met dank aan ds. Freddy Gerkema voor zijn bijdrage aan dit artikel.

Diaconaat van de 'lange adem'

Spiritualiteit, regelmaat en discipline nodig

“Weten jullie nog twee of drie daklozen of misschien andere kwetsbare mensen die willen aanschuiven bij ons kerstdiner op tweede kerstdag? Dat vinden wij wel passen bij ons kerstgevoel.” Deze vraag kwam een week vóór kerst binnen bij *Hart voor Zwolle*, een organisatie die een brug wil slaan tussen enthousiaste jongeren en kwetsbare Zwollenaren. Dit kan een oprecht gemeende vraag zijn met de bedoeling om anderen te helpen. Maar vaak realiseren we ons niet hoe gemakkelijk we van kwetsbare medemensen een project maken.

Peter van de Kamp

Wat in elk geval opvalt, is dat deze vraagstellers kiezen voor een eenmalig gebeuren – een kortstondige relatie met twee, misschien drie hulpbehoevende medemensen. Het is niet de bedoeling dat kwetsbare mensen wekelijks aanschuiven voor een maaltijd, zoals ooit de kreupele Mefiboset, zoon van Jonatan, iedere dag te gast was aan de tafel van koning David (2 Samuël 9). Er is nogal een verschil tussen *eenmalig* en *langdurend* – tussen niet-duurzaam en duurzaam.

Vast patroon

In het diaconaat zijn eenmalige acties soms nodig en belangrijk. Denk aan meedoen aan een muziekavond voor een hulporganisatie of het huis opruimen van iemand die hulp nodig heeft. Tegelijkertijd zijn veel diaconale projecten en activiteiten langdurend en vragen om volhardende toewijding en trouw. Denk aan het regelmatig bezoeken van ouderen, zieken en mensen met een beperking én structurele opvang en ondersteuning van migranten, vluchtelingen en asielzoekers.

Het gaat mij om zulke langdurende praktijken. Die typeer ik als duurzaam diaconaat. Oftewel: *diaconaat dat iets van een vast patroon inslijpt en zo bijdraagt aan een blijvende diaconale levensstijl in het leven van mensen en in dat van kerkgemeenschappen*. Diaconaat van de 'lange adem'. Het gaat dus niet over duurzaamheid in ecologische zin. Dat is op zichzelf een belangrijk thema voor het diaconaat

en ligt in de lijn van paus Franciscus, die voorgesteld heeft om het bevorderen van duurzaamheid als het achtste werk van barmhartigheid te beschouwen. Maar dat veelomvattende thema laat ik nu liggen.

Diaconale activiteiten vragen om volhardende toewijding en trouw

Hart voor Zwolle wil een brug slaan tussen enthousiaste jongeren en kwetsbare Zwollenaren

Wat zou de meerwaarde van duurzaam diaconaat kunnen zijn? In de afgelopen maanden heb ik gesproken met jongeren die bij *Hart voor Zwolle* betrokken zijn. Ik heb in twee sessies in totaal zeven jongeren geïnterviewd over duurzaam diaconaat, omdat zij deelnemen aan langlopende maatjesprojecten. Deze jongeren wijzen op de meerwaarde die duurzaam diaconaat voor hen heeft ten opzichte van eenmalige acties. Meerdere jongeren brengen onder woorden dat structureel iets-betekenen-voor-een-ander voldoening geeft en dat het hen enthousiast maakt om vol te houden, zeker wanneer ze merken dat hun tijdsinvestering voor de ander betekenisvol is.

Lange levensduur

Diaconaat is het doen van barmhartigheid en gerechtigheid vanuit en door kerken en andere groepen en bewegingen. Daarbij gaat het niet alleen om materiële hulpverlening, maar juist ook om bewustwording en gemeenschapsvorming.

Duurzaam heeft letterlijk te maken met lange levensduur. Duurzaam is datgene wat niet zomaar verdwijnt – wat langdurend is.

Daarbij kan gedacht worden aan de schepping en het milieu, aan materialen en energiebronnen, maar duurzaam kan ook betrokken worden op processen, praktijken en relaties. Ik borduur verder op die duurzame praktijken. Eerst de vraag hoe een duurzame praktijk ontstaat. Wat zorgt ervoor dat een praktijk 'in leven blijft'? De ene praktijk houdt het langer vol dan de andere. Het antwoord op deze vraag ligt overigens voor de hand: duurzaamheid ontstaat door een bepaalde handeling (een praktijk!) lang vol te houden, zodat er sprake is van een vast en langdurig patroon.

Duurzaam is datgene wat niet zomaar verdwijnt

Houdbaar, haalbaar en hanteerbaar

Maar wat is ervoor nodig om een handeling lang vol te houden? Welke factoren spelen daarbij een rol? Ik noem er drie.

1. *Houdbaar* – Een handeling kan volgehouden worden vanuit een basishouding die onverzettelijkheid en volharding laat zien en waardoor een praktijk gedragen wordt. Op die manier wordt zo'n praktijk houdbaar, zowel in de betekenis van 'vol te houden' als in de betekenis van 'stabiel'.

2. *Haalbaar* – Vervolgens moet een handeling ook haalbaar zijn: mensen moeten niet op hun tenen hoeven lopen om een praktijk in stand te houden. De handeling moet te combineren zijn met het dagelijks leven en daarin als het ware ingebed zijn. Daarbij denk ik vooral aan het uitvoerbare ritme van een praktijk.

3. *Hanteerbaar* – Ten slotte moet een handeling ook hanteerbaar zijn: geen gecompliceerde, ingewikkelde toestanden, maar juist simpel en helder. Daarbij denk ik vooral aan de bruikbare vorm van een praktijk.

Deze drie factoren beïnvloeden elkaar en versterken elkaar. Ze gelden trouwens niet alleen voor diaconale praktijken. Ik denk dat ze in bredere zin toe te passen zijn op (geloofs-)praktijken die omschreven kunnen worden als gemeenschappelijke, betekenisvolle en karakteristieke activiteiten van een bepaalde groep (gelovigen) of ook van een individuele persoon.

Drie sporen

Ik gebruik de genoemde factoren als drie sporen om uit te werken wat duurzame diaconale praktijken zijn.

(1) Als ik doordenk op het spoor van de *onverzettelijke en volhardende basishouding*, dan komt zo'n basishouding tot stand door motivatie die teruggaat op spiritualiteit. Dat wil zeggen: spiritueel leven leidt tot gemotiveerd handelen. Christelijke spiritualiteit kan kort

getypeerd worden als: gelovig leven door de Geest, in verbondenheid met Christus. Het gaat erom dat wij door de Geest een manier van gelovig leven in praktijk brengen waarin Christus centraal staat.

Juist de verbinding tussen diaconaat en spiritualiteit is een belangrijke sleutel om het diaconaat theologisch te doordenken. Duurzaam diaconaat is ondenkbaar zonder een spiritualiteit die de basishouding van onverzettelijkheid en volharding

motiveert. Daarbij is zowel het inzicht als de ervaring cruciaal dat diaconaat en spiritualiteit bij elkaar horen en elkaar versterken. Ze horen bij elkaar. Hart, hoofd en handen sturen elkaar en werken samen. Vandaar dat ik graag spreek over spiritueel diaconaat, hoewel dat eigenlijk dubbelop is. Diaconaat en spiritualiteit versterken elkaar. Dat werkt twee kanten op: wie een navolger van Christus wil zijn, kan niet anders dan diaconaal handelen omdat het optreden van Jezus diaconaal gekleurd was. En andersom krijgt de navolging van Christus kracht en diepgang door je handen uit de mouwen te steken.

De christenjongeren die ik interviewde, bevestigen dat hun geloof steviger en concreter is geworden doordat ze ermee aan de slag

.....
Diaconaat en spiritualiteit horen bij elkaar en versterken elkaar

gingen. En ze konden aan de slag omdat hun geloofsovertuiging voor motivatie zorgde.

(2) Als ik doordenk op het spoor van *ritme of frequentie*, dan ontstaat haalbaarheid door een handeling onderdeel te laten zijn van het leven van alledag. De ervaring leert dat een handeling uitvoerbaar blijft wanneer die deel uitmaakt van een wekelijkse of maandelijkse routine. Regelmaat levert continuïteit in het handelen op.

Mijn interviews laten dit ervaringsgegeven duidelijk zien. De jongeren van *Hart voor Zwolle* geven vrijwel unaniem aan dat regelmaat hen helpt om te blijven optrekken met een hulpbehoevend 'maatje', juist ook als ze weleens geen zin hebben. Een vast tijdstip per week of per maand levert voor de meesten een ondersteunende structuur op. Sommigen zijn wat flexibeler en zeggen dat een vast tijdstip voor hen niet per se noodzakelijk is, maar het gegeven dat hun activiteit voor *Hart voor Zwolle* een terugkerend agendapunt in hun leven is, wordt omarmd.

.....
De werken van barmhartigheid kunnen inspirerende voorbeelden zijn

Structureel iets-betekenen-voor-een-ander geeft voldoening

© Marten Boersema

Duurzaam diaconaat

(3) Als ik doordenk op het spoor van de *hanteerbare werkvorm*, dan kunnen de zogenoemde ‘werken van barmhartigheid’ inspirerende voorbeelden zijn. Omdat ze niet alleen op kleine schaal al uitgevoerd kunnen worden, maar ook juist daardoor gemakkelijk een zeker patroon kunnen opleveren. Zoals bekend worden de zeven werken van barmhartigheid afgelezen uit Matteüs 25:31-46: eten geven aan wie honger heeft, drinken geven aan wie dorst heeft, gastvrij zijn voor vreemdelingen, kleding geven aan wie naakt is, zieken en gevangenen bezoeken en doden begraven. Wanneer deze werken – deze praktijken van basale barmhartigheid – met de nodige discipline uitgevoerd worden, ontstaat daardoor een bepaald gedragspatroon dat het diaconaal bezig-zijn ondersteunt en vergemakkelijkt.

Spiritueel-diaconale levensstijl

Zo wordt duidelijk wat belangrijke kenmerken van duurzaam diaconaat zijn en wat nodig is voor een duurzaam diaconale levensstijl: (1) Er is een *spiritualiteit* van onverzettelijkheid en volharding nodig die voor de nodige motivatie zorgt. (2) Tegelijkertijd is *regelmaat* belangrijk waardoor continuïteit ontstaat. (3) Ten slotte is *discipline* noodzakelijk die tot een bepaald gedragspatroon leidt.

.....
Ik hoop dat zo'n duurzaam diaconale kerkgemeenschap steeds meer werkelijkheid wordt

Stel dat de voedselbank vrijwilligers zoekt. En dat jij als diaken (of als predikant) daarover met iemand in gesprek raakt. Dan is het belangrijk om die drie kenmerken paraat te hebben, in omgekeerde volgorde: “Zo'n taak gaat wel discipline van je vragen; het moet een onderdeel van je agenda worden omdat de voedselbank wel op je moet kunnen rekenen; je moet daarom wel gemotiveerd zijn en dus bidden om volharding”.

Samen staan die drie kenmerken voor een spiritueel diaconale levensstijl. Ik ben ervan overtuigd dat een (kerkelijke) geloofsgemeenschap die zich toelegt op duurzaam diaconaat dat gekenmerkt wordt door toewijding en trouw, van veel betekenis kan zijn voor de samenleving. Ik hoop dat zo'n duurzaam diaconale kerkgemeenschap steeds meer werkelijkheid wordt. Een kerk die laat zien waar ze voor staat en die daarom barmhartigheid betoont en gerechtigheid doet. Wanneer mensen en kerken zich duurzaam gaan inzetten om het evangelie van een liefdevolle God handen en voeten te geven, dan gaat daar kracht vanuit. Daarom geloof ik een duurzaam diaconale kerkgemeenschap.

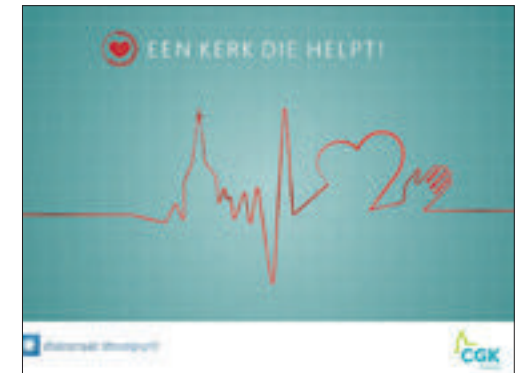
Peter van de Kamp heeft afscheid genomen als docent praktische theologie aan de Theologische Universiteit Kampen. Hij heeft zijn afscheidscollege over duurzaam diaconaat ingekort en aangepast voor Dienst.

Diakenendag 2019

Een kerk die helpt!, daarover gaat de gezamenlijke diakenendag van de GKv, NGK en CGK op 16 maart in Veenendaal. De kerk leeft uit genade en geeft die genade door wanneer mensen omzien naar elkaar en anderen, in woord en daad. Maar hoe gaat dat anno 2019? Wat is helpen eigenlijk? Hoe bouw je aan een diaconale missionaire gemeenschap? Op de diakenendag ontvang je inspiratie en praktische toerusting en ontmoet je anderen, zodat je versterkt weer aan de slag kunt in je eigen gemeente.

Hagar Prins, werkzaam voor de missieorganisatie Verre Naasten, en Rudolf Setz, diaconaal consulent van de CGK, nemen je mee in Gods grote plan van herstel. Het leven van Jezus inspireert en geeft handvatten voor je eigen diaconale taak. Het stelt ons ook voor de vraag hoe we dat als gemeente samen doen. Hoe kunnen we Gods licht uitstralen en anderen laten delen in zijn gulheid, liefde en rechtvaardigheid? We pakken het thema verder uit in dertien deelsessies, die in twee ronden worden aangeboden. Meer informatie vind je op www.diaconaalsteunpunt.nl, hier kun je je ook aanmelden.

Veertigdagentijd

De veertigdagentijd is voor velen een tijd van verstillen, verminderen, verwonderen en vernieuwen. Een periode die je stilzet bij het leven, sterven en de opstanding van Jezus ruim tweeduizend jaar geleden; die je uitdaagt om in jouw leven en op jouw plek daar iets mee te doen. *40 dagen hier en nu* wil je daarbij helpen.

Wanneer je je aanmeldt, ontvang je tijdens de veertigdagentijd dagelijks een e-mail of whatsappbericht. De inhoud kan bestaan uit een overdenking, een bijbeltekst, een verdiepingsvraag, een lied, een kort gebed, een praktische suggestie of een leuke uitdaging. Na veertig dagen stoppen de mails en appjes vanzelf. En lees je liever van papier, dan kun je het weekrooster downloaden als pdf. Aanmelden kan op www.40dagenhierennu.nl. *40 dagen hier en nu* is een initiatief van het Diaconaal Steunpunt, het Missionair Steunpunt en LPB media in samenwerking met verschillende auteurs.

Broodjes smeren en meer

Almatine
Leene

2300 broodjes voor schoolkinderen, 200 blikjes met eten voor de voedselbank, 150 voedselpakketten, 480 lunches voor een kleuterschool, 1088 avondmaaltijden voor arme bejaarden, 54 bakken pasta voor de nachtopvang. Dit is slechts een deel van wat onze gemeente in 2018 kon uitdelen. Nooit had ik gedacht daar zo enthousiast van te kunnen worden. Dat komt doordat ik meende dat diaconaat iets was van organisaties en niet iets voor mij en de kerk.

Verschil maken in levens van mensen

Dat klopt niet met wat de Bijbel vertelt over Gods barmhartigheid en de opdracht van Jezus om te zorgen voor hen die minder hebben. Maar het is geen eenvoudige taak en misschien voelde ik mij gewoon niet bekwaam genoeg. In Zuid-Afrika leerde ik echter dat het helemaal niet zo moeilijk is. Dat het juist fantastisch is om intense diaconale zorg te verlenen aan leden en niet-leden van de kerk. Het is te belangrijk om over te laten aan organisaties of mensen als moeder Teresa. Vanuit een diep besef van Gods liefde en zorg voor mensen zou elke christen zich geroepen moeten voelen. Juist als kerkelijke gemeente is het mogelijk om een verschil te maken in het leven van vele mensen, omdat we kunnen samenwerken.

Elke dag is de kerk in gebruik

Dan gaat het niet alleen om het smeren van broodjes of het maken van soep. De uitdaging is om de kerk diaconaal te verbinden met het leven van elke dag. Zo wordt een kerkgebouw gebruikt op zondag en door de week voor vergaderingen tussen 19 en 22 uur. Dat kan anders. Onze gebouwen (kerk en zaal) hier in Zuid-Afrika verhuren we aan een dansschool, zendingsorganisaties en maatschappelijk werkers. En ondertussen kunnen ze eten kopen dat wordt klaargemaakt door de mensen die werken bij ons werkloosheidsproject. Elke dag zijn er allerlei verschillende activiteiten op het terrein en is de kerk in gebruik. Uiteraard geeft dat ons de nodige inkomsten maar tegelijkertijd dienen we de samenleving. Door het smeren van broodjes en meer! Als je daar niet enthousiast van wordt, dan weet ik het ook niet meer!

Dr. Almatine Leene is predikant in de NG-kerk in Stellenbosch-Wes (Zuid-Afrika) en docent dogmatiek aan hogeschool Viaa in Zwolle.

De parels van deze tijd

Kwetsbaarheid en groter 'wij' zijn kansen voor de kerk

Elk jaar wordt de Trendrede opgesteld door verschillende onderzoekers en toekomstdenkers. Diverse christelijke organisaties voor jeugdwerk formuleren jaarlijks de Jeugdtrends. De beschreven trends staan dicht bij elkaar dan ik had verwacht. Welke mogelijkheden en kansen liggen hier voor de kerk anno 2019?

Ongemiddeld

De Trendrede spreekt van een ongemiddelde samenleving, iets als gemiddeld bestaat niet meer. Iedereen is in de minderheid, mensen ervaren steeds minder dat ze op elkaar lijken. Als reactie daarop zoeken ze sterker naar mensen die op hen zelf lijken. Dit komt de tolerantie niet per se ten goede: de ander moet zich aanpassen aan mij. De gemene deler, een groter verhaal waarin we ons allemaal herkennen, verdwijnt. Voor jongeren lijkt dit beeld nog sterker. Hun interesses, opvattingen en voorkeuren lopen zo uiteen dat labels voor hen eerder beperkend zijn dan prettig. Dit vraagt nogal wat van jongeren. In een enorme jungle van ongemiddelden moeten zij wel een antwoord zien te vinden op de identiteitsvraag: 'Wie ben ik?'

Als adviseur binnen het kerkenwerk constateer ik het ontbreken van een gezamenlijke identiteit al wat langer. Het gezamenlijke verhaal, met duidelijke waarden en normen, levert eerder spanningen op dan een gevoel van eenheid. De één wil zich graag losmaken van het gereformeerde keurslijf, terwijl een ander hunkert naar een herstel van de gereformeerde traditie. We zijn een bont gezelschap geworden waarin we allemaal een eigen verhaal hebben; over geloven, over God en over de kerk. En daarbij zijn we, ook in de kerk, vaak vooral op zoek naar die mensen die op ons lijken.

Verbrokkeling

Het ontbreken van een gezamenlijk verhaal in de samenleving leidt ook tot verbrokkeling in onze systemen. Werken vanuit systemen brengt met zich mee dat we ons verantwoordelijk voelen voor slechts een deel(tje) van dat systeem. We bezien wat we doen als iets wat op zichzelf staat in plaats van als een onderdeel van een groter geheel. Tegelijk doen we ook langzaam nieuwe inzichten op: we willen de menselijke maat (weer) terug laten keren in dat systeem. Door de protocollen heen willen we elkaar weer zien.

Moniek Mol

.....
**We zijn een bont
gezelschap geworden
waarin we allemaal
een eigen verhaal
hebben**

Het ontbreken van een gezamenlijk verhaal in de samenleving leidt tot verbrokkeling

Binnen het kerkenwerk meen ik te herkennen dat we flink hebben geïnvesteerd in de kerk als systeem. Neem bijvoorbeeld het nieuwe bestuursconcept dat twintig jaar geleden is ontwikkeld. Ambtsdragers gingen zich beperken tot de gebieden verkondiging, pastoraat, onderwijs en diaconaat. Een commissie bestuurlijke zaken werd de spil voor het overige werk. De verwachting was dat dit bestuursconcept de gezamenlijke identiteit van de gemeente beter zou borgen. In diezelfde tijd ontstond aandacht voor het werken met kleine groepen. Deze kringen of miniwijken zouden eraan bijdragen dat gemeenteleden zich meer verantwoordelijk gaan voelen voor elkaar. Veel energie is gaan zitten in het organiseren en structureren van de gemeente. Hierbij schoot de aandacht voor het gemeentelid er soms zomaar bij in.

.....
Het appel dat vandaag klinkt: gij zult gelukkig zijn!

Perfectiemythe

Een gezamenlijk verhaal lijkt er niet meer te zijn of het moet het appel zijn dat vandaag klinkt: gij zult gelukkig zijn! Het lijkt een soort verworven recht of opgelegde last. Hoeveel ruimte is er dan nog voor nuance en reflectie? Hoogleraar psychiatrie Denys schrijft in zijn column in NRC Handelsblad: "Het is niet normaal om mooi en succesvol te zijn en alles onder controle te hebben. Het is normaal om soms bang te zijn, ongelukkig, verdrietig, dom, je te vervelen en soms eenzaam te zijn." Toch is die perfectie wel vaak wat we uitdragen. De Trendrede spreekt van een perfectiemythe en stelt daarbij de vraag: wanneer is het goed genoeg? Wanneer ben ik goed genoeg? In het bijzonder jongeren zoeken zowel

online (influencers) als offline (reallife) naar voorbeeldfiguren. Wat men over zichzelf prijsgeeft op internet wordt door de meesten weloverwogen om *shaming* te voorkomen. De succesverhalen en oppervlakkigheden voeren dan ook in de breedte van de samenleving de boventoon.

Hoopvol

Is het dan allemaal kommer en kwel, om pessimistisch van te worden? Nee, dat is niet het beeld dat ik graag uitdraag en zeker ook niet de bedoeling van mijn schrijven. Ik ben optimistisch ten aanzien van kansen en mogelijkheden voor geloven en kerk-zijn in deze tijd. Ik probeer dan ook niet op een veroordelende manier naar de trends te kijken, maar vooral te zien welke kansen er zijn voor Gods koninkrijk. Het gevaar is dat we vanuit nostalgie gaan kijken en daardoor zomaar blind worden voor de parels van deze tijd. Juist in een tijd waarin er veel schijn is en perfectie als streven wordt opgelegd, komt er verlangen naar authenticiteit en kwetsbaarheid. De boeken van Brené Brown over kwetsbaarheid gaan als warme broodjes over de toonbank. Het verlangen naar een wereld waarin we authentiek en kwetsbaar durven zijn is groot. De Trendrede noemt onder meer authenticiteit en kans op mislukking als drukverlagende aspecten in de samenleving, wat een kans! Als we érgens de schone schijn buiten de deur mogen laten, dan is het wel in Gods huis, in zijn nabijheid. We belijden niet voor niks dat we Christus' offer nodig hebben.

Ik heb Christus' offer nodig omdat ik bij tijd en wijle schreeuw tegen mijn kinderen, egoïstisch ben in mijn huwelijk en mijn tijd liever besteed aan een film dan aan het opzoeken van iemand die mijn aandacht nodig heeft. Niet vanwege die unieke traktatie, de romantische verrassing voor m'n echtgenoot of de oproep voor ontwikkelingshulp die ik deel via Facebook. Wanneer ik mensen spreek in diverse gemeenten dan proef ik het verlangen om hierin met elkaar te groeien. Om ons falen en struikelen te willen en durven delen. Dat mag ons ook weer dichterbij God brengen.

.....
We hebben het andere in de anderen nodig om vooruit te komen

Bindweefsel

Mooi vind ik dat de Trendrede een positieve beweging ziet als tegenhanger van de verbrokkeling van structuren en collectieven. Het wordt bindweefsel genoemd: mensen die elkaar opzoeken, die krachten samenbundelen juist om weer een nieuw 'wij' te creëren. Niet om terug te gaan naar wat was, maar om iets nieuws of vernieuwds op te bouwen waaraan we ons kunnen en willen verbinden. Mensen die reiken naar belangen die boven henzelf uitstijgen en die zich realiseren dat ze dat niet alleen kunnen noch willen. De Trendrede verwoordt het zo: "Er is niemand die een samenloze leving voorstaat. De mens alleen is nooit genoeg. Ergens leunt elk individu op de bijdrage van een ander. () We hebben het andere in de anderen nodig om vooruit te komen." De opstellers van de Trendrede geven deze vraag mee: dragen we bij aan verbrokkeling of dragen we bij aan het grote geheel? En hun opdracht is: laten we boven

Krachten
samenbunde-
len voor een
gezamenlijk
doel

onzelf uitstijgen, zodat we de eigen bijdrage zien in perspectief van het grote geheel en kunnen herijken op het gezamenlijke doel.

Ik denk dat we daarmee binnen de kerk ook uit de voeten kunnen. Wie zijn het bindweefsel binnen de eigen plaatselijke gemeente? Hebben we daar als leidinggevend oog voor? En welk groter 'wij' houdt de Bijbel ons voor? Durven we daar onze eigen systemen en structuren op te toetsen? Eventueel zelfs voor op te geven?

Het vraagt moed om eerlijk naar onszelf te kijken, als persoon en als systeem. Het vraagt moed om onszelf en elkaar te bevragen op óf en hóé we bijdragen aan de verbrokkeling en/of het grote geheel. Het vraagt moed om te spreken over de imperfecties in ons bestaan. Van achter mijn bureau bid ik je daarbij Gods Geest toe van kracht, liefde en bezonnenheid. En mocht je het fijn vinden om eens op bovenstaande punten bevroegd te worden dan kom ik graag eens langs.

Moniek Mol is adviseur bij het Praktijkcentrum en ondersteunt en begeleidt gemeenten bij gemeenteopbouw.

Jeugdrends

De jaarlijkse Jeugdrends komen tot stand door samenwerkende organisaties in het MissieNederland INNOV8-netwerk. Ze schetsen een beeld van de samenleving waarin jongeren leven en opgroeien. Tegelijk willen ze een antwoord geven op vragen als: hoe reageert de jeugd op die samenleving, wat betekent dit voor geloven en kerk-zijn voor jongeren? En hoe kunnen wij als kerk op de ontwikkelingen reageren? Zie voor de Jeugdrends 2019: www.ngkjeugdwerk.nl/downloads/jeugdrends/

praktijkcentrum

Trainingsevent Jong geleerd?

Wat leren tieners anno nu nog? Heeft het wel zin om te investeren in catechese? Moet het jeugdwerk helemaal anders? En wat zoeken jongeren eigenlijk in de kerk? Rondom deze vragen organiseert het Praktijkcentrum een trainingsevent voor predikanten en jeugdwerkers op 23 maart in Nijkerk.

Tijdens Jong geleerd? zoomen we in op deze uitdagende vragen en kijken we vooral naar de kansen! Hoofspreker is Hans Meerveld, die gepromoveerd is op een onderzoek naar de opbrengsten van catechese. Hij heeft ontdekt dat jongeren anders leren, anders met geloofswaarheden omgaan en anders naar de catecheet kijken dan vaak wordt aangenomen. De aanbevelingen uit zijn studie wil hij graag delen tijdens het event.

Verder zijn er workshops.

1. *Anko Oussoren – Wat zoeken jongeren in de kerk?* Anko neemt je mee in de leefwereld en verwachtingen van jongeren. Leer aan te sluiten bij wat zij zoeken, dan ontstaat er ruimte voor geloofsleren.
2. *Ingrid Plantinga – Hoe kun je dynamisch leren?* De druk moet van de ketel bij de catechese! Leren is geen statisch gebeuren dat je kunt centreren rond de tienerleeftijd. Je leert het beste als de leerstof aansluit bij een situatie of vraag waar jij mee zit. In deze workshop ontdek je wat tieners wel kunnen leren en welke vormen van leren je beter in een andere levensfase kunt aanbieden.
3. *Hetty Pullen – Wees een succesvolle catecheet!* In deze workshop ga je reflecteren op jouw motivatie als catecheet en hoe jij het beste bij jongeren kunt aansluiten.

Voor meer informatie: www.praktijkcentrum.org.

Wat doen deputaten Predikantszaken?

VRAAG

In de kerk is rondom predikanten nogal wat geregeld, maar ik ben het overzicht een beetje kwijt. Het lijkt mij dat deputaten Predikantszaken kunnen helpen als er iets met de predikant aan de hand is. Klopt dat? Wat doen zij? Wat kan ik van hen verwachten?

ANTWOORD

Je hebt gelijk: rond het predikantschap is best veel geregeld. In ieder geval binnen de GKv, waar ik me nu toe beperk. In de praktijk is het niet altijd duidelijk welke instantie je waarvoor moet benaderen. Ik heb geprobeerd om het voor je op een rijtje te zetten. Vooraf maak ik graag een paar algemene opmerkingen.

Kees van Dusseldorp

Niet alleen een plaatselijke aangelegenheid

De positie van een predikant heeft bijzondere aspecten. Hij is niet alleen predikant in een plaatselijke gemeente waar de kerkenraad verantwoordelijkheid draagt voor zijn functioneren. Hij bekleedt ook een ambt waar de kerken gezamenlijk verantwoordelijkheid voor dragen. Als er spanningen zijn tussen kerkenraad (gemeente) en predikant is dit daarom niet alleen een plaatselijke aangelegenheid. Ook het kerkverband is hierbij betrokken. Er zijn in de kerk de nodige afspraken gemaakt rond de predikant, vastgelegd in de generale regeling predikantszaken. Zorg ervoor dat er altijd iemand op de hoogte is van deze afspraken als er iets over een predikant aan

de orde komt op een vergadering van kerkenraad of classis. Het kan achterstand of schade veroorzaken als deze regeling niet of te laat wordt geraadpleegd. Als het gaat om het begeleiden van een predikant in zijn functioneren: pak Dienst 2017 nummer 4 er even bij, te downloaden via www.blad-dienst.nl. Hierin is aandacht gegeven aan trends in het predikantschap, het voeren van functioneringsgesprekken en de plek van een vertrouwenscommissie.

Broederlijke verhoudingen

Belangrijk is dat iedereen zich inzet voor goede communicatie en een christelijke houding. Er is geen predikant die geen fouten maakt, er is geen kerkenraad die alles overziet. Samen hebben ze de opdracht om de gemeente te leiden. Aanvaarding, overleg en gebed zijn hiervoor van essentieel belang. Zorg ervoor dat de broederlijke verhoudingen niet kapotgaan als er spanningen rond het functioneren ontstaan!

Dr. Kees van Dusseldorp is predikant van de GKv Schildwolde en docent homiletiek aan de TU Kampen.

Belangrijk is dat iedereen zich inzet voor goede communicatie en een christelijke houding

De verschillende deputaties ondersteunen de kerken en het kerkverband

Generale regeling predikantszaken

De kerken hebben in een generale regeling de afspraken over het predikantschap vastgelegd. In deze regeling, te vinden op www.gkv.nl onder kerkorde, komt het volgende aan de orde.

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden – Wie doet wat in predikantenland? In hoofdstuk B worden de verschillende organisaties gepresenteerd en wordt hun taak beschreven. Wist je bijvoorbeeld dat de hoogte van het traktement jaarlijks wordt vastgesteld in een overleg tussen de Predikantenvereniging namens de predikanten en het Steunpunt Kerkenwerk (SKW) namens alle kerken? Kerken en predikanten hebben afgesproken zich hieraan te houden.

Vorbereiding en toegang tot de ambtsdienst – Wanneer kun je predikant worden, hoe moet je dat regelen en wie beslist daarover? Wat te doen als een predikant uit een ander kerkverband overkomt? Ook over de positie van niet-predikanten als studenten en kandidaten zijn afspraken gemaakt.

Vervulling van de ambtsdienst – In hoofdstuk D is aandacht voor beroepingswerk, samenwerking tussen kerken en predikanten, deeltijdpredikantschap, verplichte supervisie en nascholing. Welke verantwoordelijkheid heeft de kerkenraad als 'werkgever' van de predikant? Ook kun je iets lezen over beroepscode en beroepsprofiel.

Predikanten met een bijzondere taak – In sommige gevallen kan een predikant een bijzondere opdracht uitvoeren, bijvoorbeeld als krijgsmachtpredikant, geestelijk verzorger of docent. Hun kerkelijke positie moet goed geregeld zijn, juist omdat hun functioneren meestal niet zichtbaar is voor een kerkenraad.

Levensonderhoud en materiële voorzieningen – In hoofdstuk F staan de financiële afspraken, ook bijvoorbeeld ten aanzien van een pastorie. Mocht er sprake zijn van ziekte en tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid, dan kun je ook dit hoofdstuk raadplegen.

Maatregelen – Hoe moet je handelen als de samenwerking onder druk staat, als er gedacht wordt aan ‘op non-actief stellen’; als losmaking, ontheffing uit het ambt, schorsing of afzetting in beeld komen? Dit geeft gemakkelijk aanleiding tot conflicten. In zulke situaties is het erg belangrijk dat de ‘spelregels’ goed gevolgd worden.

Leeftijdsemeritaat – Waar moet een kerkenraad aan denken bij het emeritaat van zijn predikant? Afgesproken is dat een predikant altijd verbonden blijft aan zijn laatste gemeente, ook al gaat hij ergens anders wonen.

Instanties rond predikantszaken

Er zijn veel instanties die zich binnen de GKv met predikantszaken bezighouden. Voor plaatselijke kerkenraden en commissies zijn onderstaande organisaties het meest relevant.

Kerkvisitatoren kunnen als adviseur optreden, zowel op aanvraag van een kerkenraad als van gemeenteleden of van een predikant. Zij kunnen in meningsverschillen vroegtijdig een weg wijzen en zullen proberen escalatie van problemen te voorkomen. Bij de jaarlijkse kerkvisiteatie heeft de relatie tussen kerkenraad en predikant altijd hun aandacht.

De **classis** ziet toe op de besluiten van de kerkenraden ten aanzien van hun predikanten. De kerkenraad blijft verantwoordelijk voor zijn eigen beslissingen, maar kan niet buiten de classis om handelen. Gaat een predikant over naar een andere gemeente, gaat een predikant minder werken, wordt een predikant losgemaakt of wordt hem emeritaat verleend: de classis moet de besluiten van een kerkenraad beoordelen en goedkeuren. Soms stelt de classis een commissie in om een ingewikkelde situatie te onderzoeken. Bij de behandeling op de classis zijn ook de landelijke deputaten Predikantszaken aanwezig om te beoordelen of alles zorgvuldig gebeurt.

De laatste classisvergadering van de CGK Bussum in 2002

Steunpunt Kerkenwerk (SKW) is een vereniging die de kerken adviseert over financiële en arbeidsrechtelijke regelingen. Dit geldt niet alleen voor regelingen ten aanzien van predikanten, maar ook voor die ten aanzien van koster, kerkelijk werkers, enzovoort. Het steunpunt begeleidt predikanten en kerkenraden zo nodig bij de onderlinge verhoudingen. In geval van conflicten kan het ook bemiddelaars inzetten. SKW richt zich vooral op het professioneel functioneren, op arbeidsvoorwaarden en loopbaanbegeleiding. Zie www.kerkelijkpersoneelsbeleid.nl.

Als er aanhoudende spanningen zijn tussen kerkenraad/gemeente en predikant wordt de hulp ingeroepen van **deputaten Advies en Bijstand**. Zij gaan met de verschillende personen in gesprek en helpen mee een goede weg naar de toekomst te wijzen. Soms is er ruimte om een mediationstraject in te zetten. Als duidelijk wordt dat er sprake is van een conflict, verwijzen zij door naar de Interkerkelijke Commissie Geschiloplossing (ICG). In deze commissie werken GKv, CGK en NGK samen op het gebied van conflictoplossing. Een beslissing van ICG is bindend voor alle partijen.

Deputaten Predikantszaken ondersteunen de classis als het gaat over predikantszaken. Bij de kerkelijke onderzoeken geven zij mede hun oordeel of een kandidaat kan worden toegelaten tot de kansel en/of tot het ambt. Maar ook bij besluiten tot losmaking, bijzondere dienst of emeritaat van een predikant moeten zij akkoord geven. Zij toetsen daarbij of de beslissingen inhoudelijk en procedureel in orde zijn. Zo nodig spreken zij van tevoren met de verschillende partijen. Zo worden kennis en ervaring ingezet om zulke belangrijke beslissingen goed te kunnen nemen. (Voor de fijnproevers: deze deputaten zijn de opvolgers van de vroegere deputaten ad art. 49/79 KO of de ‘deputaten zwarigheden’.) Doelstelling en namenlijst van het deputaatschap zijn te vinden op www.gkv.nl/organisatie/deputaatschappen/.

Hoe wordt de stem van de gemeente gehoord?

Tijdens een gemeentevergadering doet broeder Verstraat het voorstel om het avondmaal weer aan tafel te vieren en niet al gaande, zoals nu de regel is. Hij vraagt bovendien om een stemming over zijn voorstel. Maar de voorzitter weigert: “U kunt hier niet zomaar een besluit van de kerkenraad wegstemmen”. Broeder Verstraat protesteert: “De gemeente wordt door u dus monddood gemaakt”.

Kornelis
Harmannij

De kerk is geen democratie. Het bevoegd gezag ligt bij de ambtsdragers, verenigd in de kerkenraad. Deze ambtsdragers zijn wel verkozen door de gemeente, maar niet in een vrije stemming: de kerkenraad had uit de voordracht vanuit de gemeente een eigen selectie gemaakt. De kerkenraad kan zelfs nieuwe ambtsdragers benoemen zonder verkiezing. De gemeente mag tegen de benoemde persoon bezwaar inbrengen, maar het is weer de kerkenraad die dergelijke bezwaren beoordeelt.

In veel gevallen levert dit stelsel geen problemen op. We zijn al blij als mensen bereid zijn om te dienen als ouderling of diaken; we snappen dat ze dan ook een bepaalde bevoegdheid moeten krijgen, omdat het anders onwerkbaar wordt.

Toch zijn er telkens situaties waarin het even spannend wordt: de kerkenraad wil iets waarvan wij denken dat de gemeente dat in meerderheid niet wil. Of andersom: de kerkenraad weigert mee te gaan in een duidelijke wens vanuit de gemeente. Waarom telt dan niet de meerderheid in de gemeente maar alleen het besluit van de kerkenraad? Waar blijft de stem van de gemeente?

De kerk is geen democratie

Het bijzondere van ambtsdragers

Het heeft te maken met het bijzondere van ambtsdragers in de kerk, speciaal de ouderlingen en de diakenen. Anders dan de predikant, die meestal van elders komt, worden ouderlingen en diakenen gerekruteerd vanuit de eigen gemeente. Dat is een welbewuste keus: de gemeente krijgt geen leiding van buitenaf opgelegd. We zien de gemeente immers als een verzameling van mondige christenen, die door de Heilige Geest allemaal van zich mogen laten horen. Het is de gemeente die zingt voor haar Heer; het is de gemeente waar men elkaar troost of aanspoort. Het is ook de gemeente die haar eigen ouderlingen en diakenen levert.

Deze ouderlingen en diakenen worden aan de Heer gewijd. In Han-

*De gemeente
is een
verzameling
van mondige
christenen*

delingen 6 lezen we dat de apostelen hun de handen oplegden, zoals dat gebruikelijk was bij een offer. De ambtsdragers zijn een offer van de gemeente: wij staan onze beste mensen af om te dienen in het huis van God.

Vervolgens krijgt de gemeente deze mensen ook weer van Hem terug. Namens Christus, en vol van zijn Geest, mogen zij de gemeente leidinggeven. Zij zorgen ervoor dat alles in goede orde verloopt, zij zien erop toe dat het Woord van God betrouwbaar wordt verkondigd. Zij zoeken gemeentelieden op om hen te bemoedigen of te waarschuwen en zij coördineren de onderlinge hulp in de gemeente.

De ambtsdragers zijn een offer van de gemeente

Laat de Geest spreken

Ambtsdragers zijn zich deze bijzondere positie wel bewust. Zij weten dat ze als ouderling of diaken niet hun eigen persoonlijke belangen voorop mogen plaatsen of hun persoonlijke voorkeuren aan anderen mogen opleggen. Zij beseffen dat ze in dienst staan van Christus, om te doen wat Hij voor de gemeente belangrijk vindt. Dat is het mooie van het ambt: ze zijn gekozen omdat we zagen dat ze vol waren van de Geest; ze zijn aangesteld om zich dan ook geheel door die Geest te laten leiden en daarmee de gemeente tot bloei te brengen.

Zo versterken de ambtsdragers het geestelijk gehalte van de gemeente. Want altijd lopen wij het gevaar dat we ons samenzijn vooral gezellig willen houden. En dat we daarom in onze gesprekken niet veel verder komen dan het ventileren van een mening. Of dat we blijven steken bij koetjes en kalfjes. De aanwezigheid van een ambtsdrager helpt om een bijeenkomst op niveau te brengen. Niet doordat die ambtsdrager van zichzelf zoveel geloviger is dan de anderen, maar doordat hij (of zij) zich geroepen weet om de Geest te laten spreken. De taak van ambtsdragers is niet om de gemeente

tot zwijgen te brengen. Hun taak is om eraan bij te dragen dat de stem van de gemeente klinkt als de stem van Christus zelf.

Weten wat er speelt

Ambtsdragers mogen zich daarom nooit losmaken van de gemeente of zich eigenwijs boven de gemeente verheffen: "Laat het maar aan ons over, wij weten het wel". Een goede ambtsdrager kan vooral goed luisteren. Hij weet wat er in de gemeente leeft.

Dat weegt mee wanneer er jaarlijks nieuwe ambtsdragers worden gezocht. Misschien is er onlangs iemand binnengekomen die in zijn vorige woonplaats meermalen als ouderling heeft gediend. Zelden gebeurt het dan dat hij bij de eerstvolgende ambtswisseling meteen als ouderling wordt voorgedragen. Laat hij eerst maar eens bekend worden met de gemeente!

Soms lijkt een kerkenraadsvergadering op een parlementszitting: "Dit hoor ik in de gemeente" of "ik weet dat een groot deel van de gemeente het met me eens is". Als zulke overwegingen de doorslag gaan geven, raakt de kerkenraad zijn geestelijk gehalte kwijt. Maar de opmerkingen als zodanig doen ter zake. De ambtsdragers hebben immers het heil van de gemeente voor ogen; dan moet je weten wat er speelt.

De kerkorde van de GKv bepaalt in art. B29.4 dat een kerkenraad moet rekenen met de eigen verantwoordelijkheid van de gemeente en dat hij bij belangrijke zaken de gemeente moet raadplegen. De kerkordes van CGK en NGK kennen dat niet als uitdrukkelijke bepaling, maar evengoed als een zinvolle praktijk.

Stemming als verlies

Raadpleging is echter iets anders dan stemming. Binnen de kerk telt niet de macht van het getal, maar het gezag van Gods Woord. In kerkelijke vergaderingen wordt weinig gestemd. Besluiten neemt men het liefst in gezamenlijkheid, nadat men elkaar ervan heeft overtuigd dat het voorgestelde besluit voor God verantwoord is.

In een vergadering van de kerkenraad met de gemeente (de 'gemeentevergadering') behoort het niet anders toe te gaan. Wanneer een kerkenraad een gemeente alleen bijeenroept om te stemmen, doet ze haar onrecht aan. Beter is dat de kerkenraad iets vertelt over de eigen beraadslaging, en daar het commentaar van de aanwezige gemeentelieden over vraagt. Eventueel kan er via handopsteken een peiling worden gehouden. Maar lever de kerk niet uit aan de willekeur en de versimpeling van een referendum. Het Britse Lagerhuis toont ons de chaos die dat veroorzaakt in de politiek. In de kerk regeert niet de meerderheid, maar Christus.

Inderdaad is stemmen soms onvermijdelijk. Wanneer de discussie niet tot een heldere uitkomst leidt terwijl een beslissing niet langer kan wachten, is stemmen een manier om tot een besluit te komen.

.....
Een goede ambtsdrager kan goed luisteren, hij weet wat er in de gemeente leeft

.....
In de kerk regeert niet de meerderheid, maar Christus

Stemmen door handopsteken

Maar elke keer dat dit nodig is, voelt als verlies. Minder problematisch is de situatie als er gekozen moet worden uit een aantal opties die allemaal even goed zijn. Denk aan de verkiezing van ambtsdragers: alle kandidaten uit wie de gemeente kan kiezen, zijn door de kerkenraad als geschikt beoordeeld. Elke uitslag van de stemming is dus goed en wordt vrij eenvoudig geaccepteerd.

Voorbeeld: de vorm van de viering

Een ander voorbeeld is de situatie die ik noemde aan het begin: verschil van mening over de wijze waarop het avondmaal gevierd zou moeten worden. Een gaande, staande of zittende viering: ze hebben immers allemaal hun voordelen en hun beperkingen.

De kerkenraad kan de gemeente horen over eventuele argumenten voor of tegen een bepaalde optie en zich daar vervolgens over beraden. Misschien vraagt de samenstelling van de gemeente om een bepaalde vorm. Als er veel ouderen zijn die moeizaam lopen, kan een zittende viering raadzaam zijn. Misschien sluit de inrichting van het kerkgebouw bepaalde vormen uit: een zittende viering stelt andere eisen aan de ruimte dan een gaande viering. Misschien ook helpt een experiment: het meemaken van een staande viering heeft menigeen over de streep getrokken. Op die manier kan de kerkenraad tot een besluit komen dat niet per se de voorkeur van de meerderheid in de gemeente hoeft te zijn. Maar stel dat het beraad binnen de kerkenraad tot de conclusie leidt dat zowel de ene als de andere vorm goed zou passen. Dan is het zeker denkbaar dat de kerkenraad uiteindelijk aan de gemeente de keuze laat.

De fout van broeder Verstraat was niet dat hij aandacht vroeg voor de mening van de gemeente. Zijn fout was wel dat hij zijn eigen voorkeur met geweld wilde doorzetten. Hij dacht in termen van macht: de kerkenraad of de gemeente. Maar het draait in de kerk om de trouw aan Christus. De ambtsdragers zijn er om de gemeente daarin voor te gaan.

Kornelis Harmannij is predikant van de GKv in Best en deputaat kerkrecht.

© Hans en Lidy Fotografie

Eigenheid

Ik kan God dienen door 'mij' te zijn
Ik hoef niet een ander te wezen
Hij heeft mij geroepen om vrij te zijn
Dat staat in de Bijbel te lezen
Gewoon met de gaven die God aan me geeft
'k Hoef niet te kijken wat iedereen heeft
Ook mag ik van hoogmoed genezen

Ik kan God dienen zoals ik ben
Als ik me door Jezus laat leiden
En als ik mijn zwakheden onderken
Kan Hij me van eerezucht bevrijden
Gewoon op de plek die het best bij me past
Houd ik me aan zijn genade maar vast
Zo kan ik me echt aan HéM wijden

Anne Lies Mossel-de Kievit